

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Bezdůvodné obohacení v soudní judikatuře

Diplomová práce

Tereza Janů

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Bezdůvodné obohacení v soudní judikatuře

Diplomová práce

Tereza Janů

Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Kalný, Ph.D.

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tereza JANŮ**
Osobní číslo: **R18M0145P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Bezdůvodné obohacení v soudní judikatuře**
Zadávající katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

- 1) Úvod
- 2) Institut bezdůvodného obohacení
- 3) Problematika vybraných skutkových podstat bezdůvodného obohacení
- 4) Rozsah restituční povinnosti z pohledu judikatury
- 5) Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Miroslav Kalný, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 1. července 2022

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem odevzdanou diplomovou prací na téma *Bezdivodné obohacení v soudní judikatuře* zpracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány.“

V Táboře, březen 2023

Tereza Janů

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Miroslavu Kalnému, Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce, přínosné rady, ochotu a čas, který mi v průběhu zpracování práce věnoval. Poděkování patří i mé rodině, která mi byla v průběhu celého studia podporou.

Obsah

Úvod.....	1
1 Institut bezdůvodného obohacení.....	3
1.1 Historie a vývoj institutu bezdůvodného obohacení	4
1.2 Pojem bezdůvodné obohacení.....	9
1.2.1 Spravedlivý důvod a obohacení	10
1.3 Současná právní úprava bezdůvodného obohacení.....	12
1.3.1 Subjekty bezdůvodného obohacení	14
1.3.2 Obecné předpoklady vzniku povinnosti k vydání BO.....	16
2 Problematika vybraných skutkových podstat bezdůvodného obohacení	19
2.1 Generální klauzule bezdůvodného obohacení.....	22
2.2 Kondikce z plnění.....	25
2.2.1 Plnění bez právního důvodu (condictio sine causa).....	25
2.2.2 Plnění z právního důvodu, který odpadl.....	26
2.3. Kondikce nikoli z plnění	28
2.3.1 Plnění za jiného	28
2.3.2. Protiprávní užití cizí hodnoty	30
3 Rozsah restituční povinnosti z pohledu judikatury	35
3.1 Volitelná plnění	36
3.2. Vrácení plnění mimosmluvní povahy	37
3.2.1 Předmět obohacení	38
3.2.2 Obvyklá cena.....	39
3.3. Vrácení plnění smluvní povahy.....	40
3.3.1 Obsah restituční povinnosti	42
3.3.2 Poctivost a nepoctivost příjemce.....	43
3.4. Náhrada nutných nákladů osobě vydávající předmět bezdůvodného obohacení.....	45
3.5. Okolnosti ovlivňující rozsah bezdůvodného obohacení.....	46

3.6. Restituční povinnost při nabytí bezdůvodného obohacení zásahem do přirozeného práva	49
3.7. Promlčení.....	51
3.7.1 Subjektivní promlčecí lhůta.....	52
3.7.2 Objektivní promlčecí lhůta	54
Závěr.....	57
Resumé	59
Seznam použité literatury	61
Tištěné a elektronické monografie	61
Tištěná a elektronická periodika.....	62
Právní předpisy a dokumenty	63
Judikatura Ústavního soudu	63
Judikatura Nejvyššího soudu.....	63
Seznam zkratk.....	69

Úvod

Tématem mé diplomové práce je problematika bezdůvodného obohacení v soudní judikatuře. Při výběru téma práce jsem se řídila v první řadě tím, že jsem si chtěla dané téma osvojit podrobněji, neboť jde obecně o problematiku frekventovanou, v právní praxi často řešenou, a díky změně právní úpravy v posledním desetiletí judikatorně bohatě zpracovávanou. A jak ukázal další běh událostí, v praktičnosti tématu jsem se nijak nemýlila.

Krátce po zvolení si tématu jsem byla svědkem toho, že obchodník přijal od zákazníka dvojí úhradu (údajně neprovedenou platbu platební kartou a současně jím vyžádanou hotovost). Po té, co zákazník obdržel od banky informaci o provedení údajně neuskutečněné bezhotovostní platby, se s odkazem na to se u obchodníka dožadoval vrácení jedné z (jím přijatých) plateb. Obchodník s ním však odmítl věc řešit a odkazoval ho na „jeho banku“, ať si to s ní vyřeší. Spor o přijatou platbu se sice následně po několikadenním jednání vyřešil, bohužel nikoli korektním jednáním obchodníka, ale díky vstřícnosti a součinnosti zákaznickovy banky. Pro mě to byla přímá praktická zkušenost, za jakých okolností mohou takové situace vznikat, jak mohou být v praxi fakticky řešeny, a kam by mohl případný právní spor směřovat. Pochopila jsem díky této zkušenosti, proč jde i o soudně frekventovanou problematiku.

Druhým důvodem, který mě k tématu přivedl, bylo zjištění, že zákonná úprava bezdůvodného obohacení není legislativně v rámci zákonné úpravy nijak rozsáhlá, což však zcela neodpovídá jejímu významu ani složitosti, neboť jde o problematiku velice rozmanitou, dotýkající se řady občanskoprávních vztahů. Tady mě do jisté míry překvapil přesah tohoto institutu do řady soukromoprávních institutů, ale i do ostatních právních odvětví. Mé očekávání předčily jak rozsah, tak rozmanitost kazuistiky v rámci prostudované soudní judikatury.

Z výše uvedeného jsem zjistila, že právní úprava bezdůvodného obohacení není snadno uchopitelné téma, neboť jde o problematiku velice složitou a odborně nepřilíš rozpracovanou, přitom svým dosahem velmi širokou. Výzvou, a současně dalším důvodem pro zpracování tohoto tématu, proto pro mě bylo pokusit se jej alespoň v základních zvolených tematických blocích postihnout z pohledu platné judikatorní praxe. Zaměřila jsem se nikoli na rozbor kazuistiky, ale na určité zobecnění závěrů soudních rozhodnutí k vybraným právním institutům týkajícím

se daného tématu, a to pro jejich přehlednost a možnou praktickou využitelnost, čemuž odpovídá i výběr použitelné judikatury. Velká část zpracovávané literatury i judikatury pochází z doby předcházející účinnosti současné platné právní úpravy, což rovněž ovlivňovalo jejich použitelnost při zpracování diplomové práce. Některé prameny jsou ve světle současné právní úpravy již překonané a nepoužitelné, část z nich je použitelná pouze částečně, a část (vč. soudních rozhodnutí) je aplikovatelná i v současné době.

V první části práce představuji institut bezdůvodného obohacení v obecné rovině a v kontextu jeho historického vývoje v našem právním řádu, dále se z pohledu platné právní úpravy zaměřuji zejména na klasifikaci institutu bezdůvodného obohacení jako závazkového právního vztahu, stanovení jeho obecných předpokladů a dále na vymezení pojmu spravedlivý důvod.

Druhou kapitolu věnuji charakteristice vybraných skutkových podstat bezdůvodného obohacení, přičemž nejprve rozebírám podstatu a užití generální klauzule, a následně jsem zvolila jako kritérium rozdělení speciálních skutkových podstat povahu plnění, a vybrané kondikce, jimž se věnuji, jsem podřadila pod dvě skupiny, a sice kondikce z plnění a kondikce nikoli z plnění.

Třetí část je zaměřena na obsah a rozsah restituční povinnosti. Jednotlivé subkapitoly jsou věnovány rozsahu restituční povinnosti v případech plnění smluvní povahy a plnění mimosmluvní povahy, dále problematice náhrady nutných nákladů osobě vydávající předmět bezdůvodného obohacení, a dále specifikům restituční povinnosti v případě nabytí bezdůvodného obohacení zásahem do přirozeného práva člověka. Současně se věnuji okolnostem ovlivňujícím rozsah restituční povinnosti, m. j. poctivosti a nepoctivosti příjemce, a otázce promlčení.

1 Institut bezdůvodného obohacení

Úvodem je třeba obecně vymezit podstatu institutu bezdůvodného obohacení a předeslat, že jde o institut s velkým praktickým dosahem. Historicky jde o institut velmi starý, s kořeny v římském právu, které jako jednu z vůdčích zásad vymezilo zásadu zákazu bezdůvodného obohacení se k újmě jiného.¹ Jedná se tedy o soukromoprávní nástroj určený k obnově majetkové rovnováhy v právních vztazích.²

Systematika občanského zákoníku (zák. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, dále jen o.z.) řadí institut bezdůvodného obohacení mezi relativní majetková práva, a rovněž mezi závazkové právní vztahy (závazky z jiných právních důvodů), a samotná právní úprava je uvedena v ust. § 2991 až § 3005 cit. zákona. Základem pro zmíněnou právní úpravu v občanském zákoníku je Listina základních práv a svobod (čl. 11 odst. 1), zakotvující principy ochrany vlastnického práva a pokojného užívání majetku, resp. dodatkový protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 1 odst. 1).³

Stávající právní úprava o.z. je koncipována tak, že v ust. § 2991 odst. 1 je zakotvena obecná povinnost vydat bezdůvodné obohacení a v odst. 2 cit. ustanovení jsou demonstrativně uvedeny typické příklady bezdůvodného obohacení. Otázku bezdůvodného obohacení kromě této obecné právní úpravy řeší i další ustanovení občanského zákoníku, a tato ustanovení jsou *lex specialis*, tedy speciální úpravou ke zmíněné úpravě obecné. Konkrétně jde o „*úpravu promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení (§ 621 a § 638), nutnost vrácení nadačního příspěvku nadaci, pokud byl použit v rozporu s dohodnutými podmínkami (§ 354), bezdůvodné obohacení k posouzení majetkových práv a povinností muže a ženy po určení, že manželství není (§ 679 odst. 2), limit pro rozsah povinnosti k náhradě při zpracování nebo smísení věcí (§ 1082), právo objednatele na náhradu od zhotovitele za zpracovanou věc v případě zmaření díla podle smlouvy o dílo (§ 2600), právo zhotovitele z bezdůvodného obohacení pro objednateli díla, kterému vydal věc vzniklou zpracováním (§ 2602 odst. 2), vztah promlčení náhrady škody a*

¹ RABAN, Přemysl a kol. *Občanské právo hmotné: závazkové právo*. Brno: Václav Klemm, 2014, 528 s. ISBN 978-80-87713-11-2. s. 496.

² ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 1-3.

³ BÍLKOVÁ, Jana. *Bezdůvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 3-5.

*bezdůvodného obohacení (§ 2919) a práva na ochranu za nekalé soutěže (§ 2988).*⁴

Současně je zapotřebí zdůraznit, že problematika bezdůvodného obohacení je součástí i dalších právních norem.⁵

1.1 Historie a vývoj institutu bezdůvodného obohacení

Vznik a historie institutu bezdůvodného obohacení sahá až do doby samotného římského práva, které zakotvilo zásadu, že se jeden nemůže obohatit na úkor druhého, v původním znění „*neminem est alterius cum alterius detrimento fieri locupletioem*“.⁶

V tehdejší době mohl zprvu závazkový právní vztah vzniknout pouze dvěma způsoby. Protiprávním jednáním neboli deliktem, anebo dohodou stran neboli kontraktem. Později však tyto zavazovací důvody nedostačovaly a začaly se tak vytvářet další zvláštní druhy závazků tzv. kvazikontrakty. Šlo o kategorii právních vztahů, které připomínaly svojí povahou existující typy kontraktů, avšak oproti nim mu chyběl některý z pojmových znaků, nejčastěji shodný projev vůle stran, jinak řečeno consensus.⁷

Postupně byla proto shromážděna podobná jednání a vznikla kategorie zvaná kvazikontrakty, které byly dalším důvodem pro vznik závazku. Pro bezdůvodné obohacení se staly stěžejní skupinou kontrakty, které se podobaly kontraktům reálným, a nejčastější z nich byly kontrakty připomínající tzv. mutuum, tedy zápůjčku. Jejich podstata byla v převodu vlastnického práva k určitému množství zastupitelných věcí do rukou příjemce, ovšem na rozdíl od zápůjčky nebylo však důvodem poskytnutí úvěru, ale věci se na příjemce převáděly z důvodu, který nikdy neexistoval, nebo existoval, ale pominul či se nerealizoval. V důsledku toho příjemce nabýval neoprávněně nebo bezdůvodně plnění, nebo ho neoprávněně zadržoval. Při velké míře porušování těchto dohod a stále rostoucím počtu případů neoprávněného odcizení věci byla potřeba vytvořit nový systém právní regulace,

⁴ BÍLKOVÁ, Jana. *Bezdůvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 4.

⁵ BRIM, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0. s. 85.

⁶ DOSTALÍK, Petr. *Conditiones ke kořenům bezdůvodného obohacení*. Praha: Auditorium, 2018, 240 s. ISBN 978-80-87284-74-2. s. 9-11.

⁷ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. Praha: C.H. Beck, 1995, 386 s. Právnícké učebnice. ISBN 80-7179-031-1. s. 249-258.

vycházející ze zobecnění a vytvoření kategorizace těchto vztahů podle typového rozlišení základu obohacení.⁸

Tento systém zahrnoval žaloby z bezdůvodného obohacení, kam spadalo jak bezdůvodné nabytí věci, tak zadržování dané věci.⁹

Kondikce (condictiones sine causa) byly žaloby ze vztahů připomínající zápůjčku, které sloužily pro řešení nároků z bezdůvodného převodu vlastnictví a byly později rozděleny do několika kategorií:¹⁰

- a) *Condictio indebiti* – představovala žalobu v občanském právu, jejímž předmětem bylo dosažení navrácení toho, co dlužník mylně platil věřiteli v představě, že splácí dluh, který ovšem nebyl platným. Žalobce měl tak možnost získat zpět to, co omylem zaplatil žalovanému.
- b) *Condictio ob causam datorum* – byla žaloba na vymáhání převodu majetku, kde účel převodu selhal. Tedy šlo o případy, kdy bylo dohodou sjednáno protiplnění, avšak k poskytnutí tohoto nikdy nedošlo. V praxi byla principem výměna věci za věc, a tedy dotýčný v konkrétním případě neobdržel smlouvenou věc za vyměněnou věc.
- c) *Condictio ob turpem causam* – byla žaloba podávaná v případech, kdy si jedna stran nechala zaplatit za vydání věci, kterou přijala do úschovy. Jinými slovy se jedná například o situaci, kdy se nechala osoba nemravně uplatit za vydání věci.
- d) *Condictio ob iniustam causam* – žaloba jejímž účelem bylo navrácení zákonem zakázaného plnění, např. nedovolených úroků, výhry ze zakázané hry aj. Zásadně se však jednalo o plnění, které bylo získáno v rozporu se zákonem.
- e) *Condictio sine causa* v užším smyslu – byla žaloba uplatňovaná v případech, kdy důvod plnění neexistoval již od vzniku dohody. Možnou ukázkou v praxi je například darování věci mezi manžely.¹¹

⁸ KINCL, Jaromír a Valentin URFUS. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990, 469 s. ISBN 80-7038-134-5. s. 310-312.

⁹ KINCL, Jaromír a Valentin URFUS. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990, 469 s. ISBN 80-7038-134-5. s. 310-312.

¹⁰ BÍLKOVÁ, Jana. *Bez důvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 43.

¹¹ BÍLKOVÁ, Jana. *Bez důvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 43.

Zmíněné žaloby sloužily k nárokování všeho, o co byl žalovaný bezdůvodně obohacen. Jestliže vzniklý nárok na vrácení věci poškozenému nebyl založen na základě právního nebo protiprávního jednání, pak se přistoupilo k užití výše uvedených kondikcí.¹²

Větší reformou prošel institut bezdůvodného obohacení až v době Rakouského císařství. Konkrétní úpravu lze nalézt ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811 – zákon č. 946/1811 Sb.z.s. Císařský patent – Obecný občanský zákoník rakouský ze dne 1. června 1811 (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie dále jen „ABGB“).¹³

Zákoník ABGB obsahoval 1502 paragrafů a jeho základním pilířem byly principy římského práva. Právní úprava pro bezdůvodné obohacení se opírala o starořímskou zásadu – zákaz bezdůvodného obohacování se na úkor jiného.¹⁴

V zákoníku ABGB se přímo nenachází úprava bezdůvodného obohacení v takové podobě, jakou známe ze současného občanského zákoníku. Bylo možné zde však nalézt jistou právní úpravu generální klausule, a to v ustanovení § 1041, které zní: *„Obrátil-li kdo, nebyl k tomu zmocněn, věc k užítku jiného, může vlastník žádati, aby mu byla, tak jak jest, nazpět dána, aneb nemůže-li to již býti, aby mu bylo dáno to, zač věc stála toho času, když se jí užilo, třeba by užitek potomně byl zmařen.“*¹⁵ Dalším příkladným ustanovením, o kterém se lze zmínit v souvislosti s úpravou námi sledovaného zákonného institutu, je například ust. § 1174, z něhož se podává, že *„Co někdo dal vědomě, aby způsobil nemožné nebo nedovolené jednání, nemůže požadovati opět nazpět. Pokud je fiskus oprávněn to vzíti, ustanovují nařízení politická. Bylo-li však něco, aby se zabránilo činu nedovolenému, dáno tomu, kdo chtěl se tohoto činu dopustiti, nelze žádati za vrácení.“*¹⁶

Souhrnně lze konstatovat, že AGBG neobsahoval komplexní úpravu institutu bezdůvodného obohacení, jak ji známe dnes, a judikatura nebyla názorově jednotná ani ve vztahu k zákonnému zakotvení generální klauzule pro uplatnění

¹² DOSTALÍK, Petr. *Conditiones ke kořenům bezdůvodného obohacení*. Praha: Auditorium, 2018, 240 s. ISBN 978-80-87284-74-2. s. 11-12.

¹³ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8. s. 443.

¹⁴ SCHELLEOVÁ, Iona a Karel SCHELLE. *Civilní kodexy: 1811-1950-1964*. Praha: Doplněk, 1993, 594 s. č. 45. ISBN 80-210-1077-0. s. 18-20.

¹⁵ § 1041 císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský

¹⁶ § 1174 císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský

nároků z bezdůvodného obohacení (§ 1041). Právní úprava zde byla sice do jisté míry roztržštěná a doktrína bezdůvodného obohacení nebyla výslovně v zákoně zmíněna, přesto předmětná úprava s dílčími změnami platila na našem území až do přijetí občanského zákoníku v roce 1950 a ukázala se jako (byť s dílčími výhradami) vyhovující.¹⁷

Postupný vývoj právní úpravy bezdůvodného obohacení můžeme nalézt v přijatém občanském zákoníku z roku 1950 (zák.č. 141/1950 Sb. občanský zákoník, dále jen OZ 1950), který vznikl v reakci na hospodářsko-politické změny po roce 1948 a zcela zásadní potřebu nové právní úprava.¹⁸

Podstatou právní úpravy v tomto zákoně bylo vymezení taxativního výčtu skutkových podstat bezdůvodného obohacení (§ 360 až 365) s tím, že plnění bez právního důvodu zahrnovalo nejen případy, kdy právní důvod neexistoval, ale i ty, kde právní důvod existoval, ale nebyl platný. Z ust. § 360 cit. zákona vyplývá, že: „Závazky z bezdůvodného obohacení vznikají plněním, pro které nebylo právního důvodu, nebo plněním jehož právní důvod se neuskutečnil nebo odpadl.“¹⁹ Režim rozsahu povinnosti k vydání bezdůvodného obohacení vyplýval z ust. § 361 cit. zákona, přičemž i tento zákon preferoval co se povahy odškodnění týká naturální restituci. Podle § 362 nebylo možné domáhat se toho, „co bylo plněno před dospělostí platného dluhu na dluh neplatný jen pro nedostatek formy, na dluh promlčený nebo nežalovatelný, pokud nebyl dluh plněn osobou, která se k němu nemůže zavázat.“²⁰ Dále byl upraven režim skutkové podstaty upotřebení věci pro jiného, a to v ust. § 363 až 364 cit. zákona. V ustanovení § 365 byla zakotvena povaha nároků oprávněného, jež je oprávněn vymáhat.²¹

S účinností uvedeného zákona se tedy součástí českého právního řádu stal nově pojem “bezdůvodné obohacení” a jeho obsah byl vymezen taxativním výčtem skutkových podstat.

¹⁷ KORECKÁ, Věra. *Neoprávněný majetkový prospěch v občanském právu: Spisy Právnické fakulty University J.E. Purkyně v Brně*. 39. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1981, 137 s. ISBN 55-954-82. s. 20-23.

¹⁸ KORECKÁ, Věra. *Neoprávněný majetkový prospěch v občanském právu: Spisy Právnické fakulty University J.E. Purkyně v Brně*. 39. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1981, 137 s. ISBN 55-954-82. s. 26.

¹⁹ § 360 zák.č. 141/1950 Sb. občanský zákoník

²⁰ § 362 zák.č. 141/1950 Sb. občanský zákoník

²¹ MELZER, Filip, Petr TĚGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1240-1244.

Zcela nové pojetí přinesla právní úprava z roku 1964, kdy byl schválen a v účinnost vešel občanský zákoník (zák. č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, dále jen obč.zák.). Pojetí právní úpravy bylo takové, že v ust. § 451 byla vyjádřena obecná odpovědnost počínat si tak, aby nedošlo k nelegitimnímu nabytí majetkových hodnot na úkor společnosti nebo jednotlivce, a následovala úprava jednotlivých skutkových podstat. Oproti předchozí právní úpravě byly skutkové podstaty koncipovány širěji, nezmiňovaly taxativní výčet jednotlivých právních titulů neoprávněného majetkového prospěchu, ale byly formulovány tak, aby dopadaly na více typově shodných či obdobných případů, a současně byla základní zásada celé koncepce odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch vyjádřena v úvodním obecném ustanovení § 451. Daná právní úprava se tedy pokusila o spíše obecnější úpravu, umožňující flexibilněji reagovat na společenský vývoj bez toho, aby byla nutná změna zákonné úpravy.²²

Z důvodové zprávy k uvedenému zákoníku a znění zákona vyplývá, že za neoprávněný prospěch bylo považováno jednak plnění bez právního důvodu, dále z neplatného právního úkonu, obohacení z nepoctivých zdrojů a dále plnění namísto osoby, která byla povinna plnit podle zákona sama. Jako další případy byly uváděny ponechání si věci nálezem nebo присvojením si věci skryté nebo opuštěné, u které nebyl vlastník znám, přičemž specifikem v těchto konkrétních případech bylo, že tyto předměty připadaly ze zákona státu, který byl v případě naplnění příslušných skutkových podstat majetkově zkrácen.²³

Dne 1.1.2014 vstoupil v účinnost občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), který opustil pojem neoprávněného majetkového prospěchu a hovoří o povinnosti k vydání bezdůvodného obohacení. Co se týká systematiky právního zakotvení tohoto institutu, nadále používá schéma generální klauzule (se stanovením povinnosti vydat obohacení k nedostatku spravedlivého důvodu majetkového prospěchu) a na ni navazující demonstrativní výčet typizovaných skutkových podstat. Ty jsou dále členěny podle plnění nebo jiného způsobu obohacení. Nutno v této souvislosti zmínit, že shodným principem se řídí jak některé právní režimy, z nichž bylo při tvorbě tohoto zákona autory čerpáno, tak

²² BÍLKOVÁ, Jana. *Bez důvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 44.

²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ze dne 15. 11. 1963.

Evropská unie (Draft Common Frame of Reference – Návrh společného referenčního rámce).²⁴

1.2 Pojem bezdůvodné obohacení

V našem právním řádu není explicitně vymezen pojem samotného bezdůvodného obohacení, což spolu s povahou tohoto institutu, který má své právní i morální konotace, dává možnost do jisté míry definovat tento pojem několika způsoby.

Např. prof. Tichý pojem definuje takto: *“Bездůvodné obohacení chápeme jako přesun majetku (majetkových hodnot) z oprávněné dispozice jedné osoby nezávisle na zavinění do dispozice (neoprávněné) jiného subjektu a s tím spojené následky.”*²⁵ JUDr. Pokorný zase hovoří o bezdůvodném obohacení jako o *“závazku, z něhož vzniká tomu, kdo se obohatil, povinnost vydat to, o co se bezdůvodně obohatil, a naproti tomu vznik práva toho, na jehož úkor k obohacení došlo, požadovat vydání toho, o čem se druhý (další) ze subjektů tohoto závazku obohatil.”*²⁶ Konečně lze zmínit i doc. Hulmáka, který hovoří o tom, že *“O bezdůvodné obohacení jde tehdy, jestliže subjekt získá majetkový prospěch k újmě jiného bez právního důvodu.”*²⁷

Osobně považuji za zcela dostatečně vystihující hmotněprávní podstatu institutu bezdůvodného obohacení definici docenta Hulmáka. Pojetí JUDr. Pokorného odráží primárně synallagmatickou povahu závazkových vztahů vznikajících z titulu bezdůvodného obohacení a definice profesora Tichého výslovně hovoří o přesunu majetkových hodnot, ale výslovně neuvádí případ možného nezmenšení majetku, jež bylo možno předpokládat, čímž pojem zcela významově nevyčerpává.

Institut bezdůvodného obohacení, jak ze zákonné úpravy vyplývá, napomáhá spolu s dalšími zákonnými instrumenty obnovit majetkovou rovnováhu v právních vztazích soukromého práva. Bezdůvodné obohacení a jeho současná

²⁴ BÍLKOVÁ, Jana. *Bezdůvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 45.

²⁵ TICHÝ, Luboš. *Bezdůvodné obohacení, základní pojmy a návrh občanského zákoníku*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2011, (5), str. 15-26, ISSN 1210-6348, s. 15.

²⁶ POKORNÝ, Milan. *O bezdůvodném obohacení podle novelizovaných ustanovení občanského zákoníku*, Právní rozhledy. 1993, 1(6), str.185-188. ISSN 1210-6410. s. 185.

²⁷ FIALA, Josef, Milan KINDL a kol. *Občanské právo hmotné. 2., upr. vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 656 s. ISBN 978-80-7380-228-8. s. 584.

právní úprava poskytuje primárně ochranu poškozenému, na kterém se jiný bezdůvodně obohatil.²⁸

Podstatou bezdůvodného obohacení je tedy obecně stav, kdy někdo dosáhne nelegitimně majtkového prospěchu na úkor jiného. Současná právní úprava v takovém případě stanoví obohacenému povinnost vzniklé obohacení vydat ochuzenému, přičemž výchozím (ale nikoli bezvýhradním) kritériem pro vypořádání takového závazku je majtkový prospěch obohaceného, nikoli majtková ztráta ochuzeného. Je tedy zákonem zajištěno, aby byly obohacenému odčerpány (jak dříve judikatura vykládala) “neoprávněně získané hodnoty”.²⁹

Bezdůvodné obohacení plní v právním řádu funkci reparační (restituční nebo uhrazovací), přičemž má rovněž preventivní a výchovné účinky. Reparačním účelem právní úpravy bezdůvodného obohacení je nastolení majtkového stavu, který existoval v době před zkrácením ochuzené osoby na majetku. Preventivně výchovná funkce spočívá v hrozbě majtkoprávního následku a v povinnosti vydat bezdůvodné obohacení či v náhradě peněžité náhrady.³⁰ Právní úprava v duchu zásady, že nikdo se nesmí bez tzv. spravedlivého důvodu obohatit na úkor jiného, sleduje v prvním řadě obnovení původního stavu (restitutio in integrum), dále vydání předmětu obohacení in natura a nelze-li tyto provést, zaplacení příslušné peněžité náhrady.³¹

1.2.1 Spravedlivý důvod a obohacení

Neodmyslitelnou součástí tématu bezdůvodného obohacení s ohledem na současné znění o.z. jsou také pojmy “spravedlivý důvod” a “obohacení”, které nelze při zpracovávání pojmu a celkově problematiky bezdůvodného obohacení opomenout.

Současná právní úprava oproti právní úpravě předchozí spojuje vznik bezdůvodného obohacení s tzv. spravedlivým důvodem.³² Spravedlivý důvod se dle

²⁸ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 1-2.

²⁹ BRIM, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0. s. 1-2.

³⁰ BÍLKOVÁ, Jana. *Bezdůvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 11.

³¹ RABAN, Přemysl a kol. *Občanské právo hmotné: relativní majtková práva*. Brno: Václav Klemm, 2013, 476 s. ISBN 978-80-87713-10-5. s. 461-463.

³² ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 7.

důvodové zprávy neurčuje pouze existencí či neexistencí právního důvodu, jako tomu bylo v předchozí právní úpravě, ale nově byly přidány zásady slušnosti a také obvyčeje soukromého života jedince.³³ Tyto nově přidané atributy mají za úkol pokrýt větší množství případů a případně rozptýlit pochyby o existenci právního důvodu³⁴. Ostatně i judikatura dlouhodobě akceptuje ve svých rozhodnutích to, že poskytnutí určitých majetkových hodnot, nemusí být vždy posuzováno jako plnění z bezdůvodného obohacení, a hovoří v této souvislosti o realizaci plnění v rámci např. společenských úsluh či sousedské výpomoci, přátelských či partnerských vztahů apod.³⁵

Co lze chápat pod pojmem spravedlivý důvod? Zákonná úprava význam nijak neosvětluje. Výkladem lze však dovodit, že jím lze chápat zejména titul k transferu majetkových hodnot. To znamená, že k převodu majetkových hodnot mezi subjekty by mělo docházet způsobem, kterému dává právní řád konkrétní rámec nebo který mimo tento zákonný rámec akceptuje. Nejčastěji se tak bude dít právně regulovaným způsobem, a to platným a právně účinným právním jednáním (např. smlouvou), protiprávním jednáním či rozhodnutím soudu. Nad rámec právně regulovaných právních vztahů dochází však i ke vzniku vztahů, kde nejsou výslovně práva a povinnosti stran formulována či limitována, přesto jsou součástí společenského vzorce chování a výrazem určitých společensky akceptovaných zvyklostí (či dokonce očekávaných společenských projevů chování). Pokud je na základě takovýchto zvyklostí či obvyklostí plnění, není na toto možné bez dalšího pohlížet jako na plnění z titulu bezdůvodného obohacení. Spravedlivý důvod je tedy vedle posouzení existence či neexistence právního důvodu dalším významným korektivem k posouzení toho, zda je obohacení ospravedlnitelné či nikoli, a zda v daném případě došlo či nikoli k bezdůvodnému obohacení.³⁶

Pojmem obohacením můžeme podle stávající judikatury označit stav, kdy se plněním dostalo jinému majetkové hodnoty a v jeho majetku se to projevilo buď zvýšením jeho aktiv nebo snížením jeho pasiv. Ve vztahu k bezdůvodnému obohacení proto platí, že majetková sféra obohaceného se buď rozšířila nebo se

³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidované znění), ze dne 3.2.2021.

³⁴ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 7.

³⁵ Usnesení ÚS ze dne 14. 04. 2011, sp. zn. III. ÚS 213/10, Usnesení NS ze dne 10. 11. 2009, sp. zn. 28 Cdo 3090/2009

³⁶ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 7.

nezmenšila, ačkoli se její zmenšení očekávalo či předpokládalo.³⁷ Ve spojení s “bezdůvodným” obohacím je třeba uvažovat pouze o nepřipustném zvýhodnění obohacého, nikoli o jakémkoli jeho obohacím, resp. prospěchu. K posouzení přípustnosti zvýhodnění je nutno, jak uvedeno shora, posuzovat jednak existenci právního důvodu plnění, a dále tzv. spravedlivý důvod.³⁸

V naznačených souvislostech nelze opomenout zákonem výslovně vymezené případy, které nelze za bezdůvodné obohacím považovat. Jejich taxativní výčet je zmíněn v ust. § 2992, § 2997 a § 2998 o.z., přičemž ust. § 2997 cit. zákona nedopadá na plnění u osob nesvéprávných, plnění na základě lsti, donucení hrozbou či zneužití závislosti.³⁹

1.3 Současná právní úprava bezdůvodného obohacím

V bezdůvodném obohacím se jedná primárně o určitý profit, včetně peněžního nebo majetkového prospěchu, ale také o užití cizí věci nebo služeb (vždy však musí mít majetkovou hodnotu a musí být objektivně vyčíslitelné), které obohacím nabyt protiprávně nebo nemorálně ve svůj prospěch újmě ochuzeného. Mimo jiné ale může také jít o nezmenšení majetku, k němuž by jinak došlo, pokud by ochuzený neplnil své povinnosti a neplatil. Není podstatné, zda vzniklou událost způsobil obohacím, protože bezdůvodné obohacím obecně vzniká převodem majetkové hodnoty bez důvodu, tedy důvodu, pro který neexistuje právní uznání.⁴⁰

Stávající judikatura označuje bezdůvodné obohacím jako objektivně nastalý přesun majetkových hodnot, který proběhl bez náležité opory v právním řádu. Vznik tohoto objektivně vzniklého vztahu není přitom podmíněn zaviněním obohacého. V důsledku této jiné právní skutečnosti přitom dochází ke vzniku majetkové nerovnováhy a právní úprava má za cíl dosáhnout odstranění, resp. nápravy této nerovnováhy.⁴¹

³⁷ Rozsudek NS ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1120/2003, Rozsudek NS ze dne 02. 07. 2009, sp. zn. 30 Cdo 3096/2007

³⁸ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacím*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 9-11.

³⁹ BÍLKOVÁ, Jana. *Bezdůvodné obohacím v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 26-27.

⁴⁰ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacím*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 9-11.

⁴¹ Usnesení NS ze dne 2. 6. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5090/2014, Rozsudek NS ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 28 Cdo 2555/2018

“Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil”,⁴² tak zní ustanovení § 2991 odst. 1 občanského zákoníku, které vyjadřuje obecnou občanskoprávní zásadu pro bezdůvodné obohacení a je současně obecným aplikačním pravidlem při posouzení možného bezdůvodného obohacení v případech výslovně neuvedených v demonstrativním výčtu skutkových podstat bezdůvodného obohacení v odst. 2 cit. ustanovení.⁴³

Znění uvedeného zákonného ustanovení umožňuje klasifikovat základní předpoklady vzniku závazku z bezdůvodného obohacení. Těmito znaky jsou:

- a) získání majetkového prospěchu obohaceným,
- b) skutečnost, že byl prospěch získán na úkor jiné osoby,
- c) k nabytí obohacení neměl obohacený (spravedlivý, resp. zákonný) důvod.⁴⁴

Co se týká prospěchu, který byl získán na úkor jiné osoby, zde dovozuje judikatura to, že tvrzený prospěch na úkor jiné osoby – ochuzeného, se musí v její majetkové sféře negativně projevit. Nejde tedy o domnělý, ale fakticky a prokazatelně existující následek, jenž objektivně zasáhl jeho majetkové poměry. Na právní režim bezdůvodného obohacení přitom podle stávajícího zákona dopadají jak speciální úprava ust. § 2991 a násl., tak obecná ustanovení o závazcích (tedy § 1721 a násl., jak vyplývá z ust. § 1723 odst. 2), mezi které svojí povahou tento institut patří.⁴⁵

Ve vztahu ke generální klauzuli, ust. § 2991 odst. 1 občanského zákoníku, je zapotřebí zmínit ještě jednu významnou skutečnost. A sice, že toto ustanovení má další normativní význam a fakticky limituje skutkové podstaty uvedené v ust. odst. 2 cit. ustanovení. Objevuje se pojem spravedlivého důvodu, který však sama právní úprava blíže nevymezuje. Vyloučen je však vznik práva na vydání bezdůvodného obohacení tam, kde je prospěch sice získán bez právního důvodu, ale spravedlivě, tedy v souladu se zásadami slušnosti a obecných zvyklostí. Absenci takového spravedlivého důvodu tedy vznik práva na vydání bezdůvodného obohacení přímo předpokládá. Jako příklad je uváděno např. poskytované spropitné

⁴² § 2991 odst. 1 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴³ § 2991 odst. 2 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴⁴ BRIM, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0. s. 3.

⁴⁵ Rozsudek NS ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 28 Cdo 509/2019

v restauraci, které se také poskytuje bez právního důvodu, ale je v souladu s obecnými zvyklostmi.⁴⁶

Konečně je zapotřebí zmínit i to, že právní úprava bezdůvodného obohacení podle stávajícího o.z. dopadá na práva a povinnosti vzniklé ode dne účinnosti tohoto právního předpisu, tedy od 1.1.2014. Práva a povinnosti vzniklé z bezdůvodného obohacení do uvedeného data se řídily zákonem dříve platným, tedy obč.zák.

1.3.1 Subjekty bezdůvodného obohacení

Úvodem je třeba připomenout, že bezdůvodné obohacení je v systematice občanského zákoníku zařazeno mezi relativní majetková práva, a v rámci těchto mezi závazky z jiných právních důvodů (část čtvrtá, hlava IV, díl 1, § 2991 až 3005). Vymezení subjektů tohoto právního vztahu vychází primárně z obecných ustanovení občanského zákoníku, který v ust. § 20 hovoří o tom, že subjekty soukromého práva mající práva, povinnosti a možnost stát se účastníky právních vztahů nebo tzv. právní subjektivitu jsou fyzické a právnické osoby, do kterých spadají také územní samosprávné celky a stát. Všechny subjekty, včetně státu zde vystupují v rovném postavení, což znamená, že veškeré práva a povinnosti musejí být upraveny dohodou nebo na základě smlouvy a nikdo tedy nemůže ze své svévole rozhodnout ke svému prospěchu z “vyšší” pozice na úkor jiného.⁴⁷ Subjekty si mezi sebou mohou určit jakékoliv podmínky, pokud to neodporuje jedné ze soukromoprávních zásad, a to zásadě dobré vůle.⁴⁸

Z uvedeného tedy vyplývá, že postavení subjektu bezdůvodného obohacení mohou mít jak fyzické, tak právnické osoby, vč. státu a územně správního celku. Nová právní úprava současně postavila tyto subjekty na roveň z hlediska jejich postavení v rámci vydání bezdůvodného obohacení. Účelem nové právní úpravy je v současném pojetí zákona jednoznačně náprava majetkové ztráty ochuzeného, přičemž předchozí právní úprava obč. zák. v případě, že nebylo možné zjistit toho, na jehož úkor byl předmět bezdůvodného obohacení získán, určovala jako oprávněného k vydání neoprávněného majetkového prospěchu stát (viz § 456 věta druhá cit. zákona). Skutečným účelem předchozí právní úpravy bylo tedy odčerpání

⁴⁶ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník: Komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014 [cit. 2022-11-02], 1516 s. Svazek VI, § 2521 až 3081. ISBN 978-80-7478-630-3. ISSN 2336517X. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11398/1/2>.

⁴⁷ BÍLKOVÁ, Jana. *Bezdůvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 4-5.

⁴⁸ § 20 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

bezdůvodného obohacení obohacenému, nikoli náprava majetkové ztráty ochuzeného.⁴⁹ V tomto je pojetí předchozí a současné právní úpravy bezdůvodného obohacení odlišné.

Odlišná je v novém občanském zákoníku i použitá terminologie. Oproti dříve používaným opisným definicím (“ten, na jehož úkor byl předmět bezdůvodného obohacení získán” a “ten, kdo předmět obohacení získal” nebo “toho, kdo předmět bezdůvodného obohacení vydává”) používá pro označení subjektů tohoto konkrétního právního vztahu označení “ochuzený” a “obohacený”.

- a) “Ochuzený” (věřitel) je tedy subjekt, který utrpěl újmu a na úkor něhož se někdo jiný obohatil.
- b) “Obohacený” (dlužník) naproti tomu subjekt, který újmu někomu jinému způsobil a na jeho úkor se obohatil.⁵⁰

Vzhledem k tomu, že bezdůvodné obohacení je chápáno jako závazek, lze jeho obsah klasifikovat rovněž tak, že na straně jedné stojí povinnost toho, kdo se obohatil, vydat to, oč se obohatil, a na straně druhé je korespondující právo toho, na jehož úkor obohacení došlo, domáhat se vydání předmětu bezdůvodného obohacení.⁵¹ Hmotněprávní pojetí subjektů bezdůvodného obohacení má i své procesněprávní konsekvence. V soudních sporech o vydání nedůvodně nabytého prospěchu hovoříme o věcné legitimaci, kterou rozumíme stav vyplývající z hmotného práva, podle kterého je účastník řízení nositelem konkrétního práva nebo povinnosti, o něž se v řízení jedná.⁵² Aktivní věcná legitimace k uplatnění práva na vydání bezdůvodného obohacení je dána na straně osoby, na jejíž úkor bylo obohacení získáno (tedy ochuzeného), a naproti tomu pasivní věcná legitimace svědčí tomu, komu se plněním dostalo majetkové hodnoty, což se v jeho majetku projevilo buď zvýšením aktiv, nebo snížením pasiv, případně tím, že se jeho majetkový stav nezmenšil, ač by se tak za běžných okolností stalo (a zde hovoříme o obohaceném).⁵³ Existence věcné legitimace na obou stranách sporu je tedy předpokladem vyhovění žalobě, a při absenci jedné z uvedených věcných legitimací dochází k zamítnutí žaloby na vydání bezdůvodného obohacení.

⁴⁹ Rozsudek NS ze dne 23. 5. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2442/2007

⁵⁰ FIALA, Josef, Milan KINDL a kol. *Občanské právo hmotné*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 656 s. ISBN 978-80-7380-228-8. s. 597.

⁵¹ Usnesení NS ze dne 14. 4. 2010, sp. zn. 28 Cdo 1019/2010

⁵² Rozsudek NS ze dne 22. 6. 2004, sp. zn. 33 Odo 216/2004

⁵³ Rozsudek NS ze dne 21. 8. 2014, sp. zn. 33 Cdo 764/2013

1.3.2 Obecné předpoklady vzniku povinnosti k vydání BO

Obecnými předpoklady vzniku povinnosti k vydání bezdůvodného obohacení rozumíme takové předpoklady, které musí být v případech neoprávněného nabytí majetkových zásadně splněny, aby mohlo být na bezdůvodné obohacení usuzováno. Tyto předpoklady do jisté míry kopírují obecné předpoklady závazkového právního vztahu, a nadto vyjadřují specifikum uvedeného právního institutu. Primárně vycházejí z povinnosti toho, kdo se na úkor jiného obohatil bez spravedlivého důvodu, vydat ochuzenému, oč se obohatil.⁵⁴

Schematicky by bylo možné obecné předpoklady vzniku povinnosti k vydání bezdůvodného obohacení vyjádřit následovně:

- a) získání majetkového prospěchu (obohacení) jedním ze subjektů,
- b) jeho protiprávnost,
- c) vznik majetkové újmy (ztráty) druhému ze subjektů, a vztah příčinné souvislosti mezi získáním majetkového prospěchu na straně jedné a majetkovou újmou způsobenou na straně druhé.

Získání majetkového prospěchu spočívá ve zvětšení majetku, označovaném jako zvýšení aktiv, nebo v nerealizovaném snížení majetku, jež bylo předpokládáno, nazývaném snížení pasiv. Za majetek v daném smyslu mohou sloužit věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, tedy jak věci hmotné, tak nehmotné, majetková práva a služby. Změny v hodnotě majetku (a výše majetkového prospěchu) se obvykle vyjadřují kvantitativně, a to v penězích.⁵⁵

Protiprávnost materiálního prospěchu souvisí se způsobem vzniku obohacení. Někdy je pro takový nezákonný způsob nabytí prospěchu (obohacení) používáno i označení nespravedlivý důvod. Zásadně se jedná o faktický stav obohacení, k němuž došlo v rozporu s platnou právní úpravou. Neznamená to však současně to, že by obohacený musel učinit úmyslně a vědomě konkrétní (protiprávní) úkon, který by měl za následek vznik jeho obohacení či dosažení vlastního prospěchu. Není tedy nutnou podmínkou, že by jednání obohaceného

⁵⁴ Nález ÚS ze dne 30. 7. 2013, sp. zn. I.ÚS 2617/11

⁵⁵ BÍLKOVÁ, Jana. *Bez důvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 8.

muselo být protiprávní a úmyslné (a tedy není vyžadováno zavinění, resp. naplnění subjektivní stránky).⁵⁶

Dalším atributem vzniku bezdůvodného obohacení je vznik majetkové újmy, resp. majetková ztráta. Z povahy bezdůvodného obohacení plyne, že k újmě představované úbytkem majetkových hodnot či vznikem majetkové ztráty dochází vždy pouze jednostranně, a to na straně ochuzeného. Z jeho majetkové sféry dochází k odlivu majetkových hodnot, přičemž jde o takový způsob transformace majetkových hodnot, který stávající zákon zakazuje či nepřipouští, resp. k němu nebyl dán spravedlivý důvod. Musí jít o stav faktický a objektivně existující. Zákon přiznává ochuzenému reparaci majetkové újmy, a přitom rozlišuje (co se výše reparační týká) to, zda byl obohacený v dobré víře či nikoli. O rozsahu reparační povinnosti bude pojednáno níže, obecně však platí, že pokud se neoprávněného prospěchu dostalo tzv. nepoctivému příjemci, má ochuzený nárok na plnou reparaci materiální újmy. Pokud byl ale obohacený v dobré víře, je povinen vydat ochuzenému bezdůvodné obohacení toliko v rozsahu, v jakém se nacházelo k okamžiku uplatnění práva z neoprávněného obohacení, přičemž v případě možnosti vydat konkrétní předmět bezdůvodného obohacení je obohacený v případě dobré víry povinen vydat předmět obohacení in natura, jinak dochází k vydání peněžní náhrady (jako peněžního ekvivalentu příslušného plnění).⁵⁷

Podmínkou vzniku bezdůvodného obohacení je konečně i příčinná souvislost mezi bezdůvodným obohacením (obohaceného) a majetkovou újmou (ochuzeného). Z uvedeného tedy vyplývá, že ke vzniku majetkové újmy ochuzeného musí dojít v příčinné souvislosti s nabytím majetkových hodnot obohaceného. Jde tedy o klasický vztah příčiny a následku (pokud by nedošlo ke vzniku konkrétního majetkového prospěchu obohaceného, nevznikla by konkrétní majetková újma ochuzenému). Zmíněná příčinná souvislost jako nutná podmínka vzniku bezdůvodného obohacení byla přitom požadována jak dříve platnou právní úpravou obč.zák., tak je obsažena v právní úpravě současné.⁵⁸

Zmíněné znaky bezdůvodného obohacení jsou obecnými předpoklady, přičemž v rámci jednotlivých skutkových podstat jsou v zákoně vymezeny i další

⁵⁶ Usnesení NS ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2634/2007

⁵⁷ BÍLKOVÁ, Jana. *Bezdůvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4. s. 8.

⁵⁸ Rozsudek NS ze dne 15. 7. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2550/2008, Rozsudek NS ze dne 5. 12. 2012, sp. zn. 28 Cdo 1036/2012

podmínky, které musí být pro vznik závazku z neoprávněného obohacení splněny (a v případném soudním sporu v rámci dokazování prokázány). Jednou z takových podmínek, k nimž lze vést dokazování, může být existence spravedlivého důvodu, a tato může být některou ze stran rozporována.⁵⁹

⁵⁹ Rozsudek NS ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1167/99

2 Problematika vybraných skutkových podstat bezdůvodného obohacení

Úvodem je třeba problematiku bezdůvodného obohacení zařadit do širšího kontextu a zmínit zejména tu skutečnost, že podle § 1723 odst. 1 o. z. je bezdůvodné obohacení jednou z jiných právních skutečností, na základě nichž vzniká závazkově právní vztah. Jeho specifikem je jednak to, že slouží k obnovení majetkové rovnováhy narušené takovým majetkovým přesunem, kdy obohacený bez relevantního a uznatelného důvodu získal plnění či prospěch na úkor ochuzeného (tedy může být považován jako prostředek nápravy), a jednak to, že jde o objektivně daný stav, k jehož vzniku není vyžadováno zavinění obohaceného, a dokonce k němu dojít i bez vůle a vědomí obou stran (tedy jak obohaceného, tak ochuzeného).⁶⁰

Podle § 3028 odst. 1 o. z. dopadá režim zákona na práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Není-li tedy stanoveno jinak, dopadá ust. § 2991 a násl. o. z. na bezdůvodné obohacení vzniklé po 1.1.2014. a pro dříve získané bezdůvodné obohacení se uplatní dřívější právní úprava, tedy § 451 a následující z. č. 40/1964 Sb.⁶¹

Nová právní úprava občanského práva se dotkla řady institutů, m.j. i pojetí bezdůvodného obohacení, a na nová pravidla a instituty reaguje i rozhodovací praxe. Ta navazuje na dřívější judikatorní praxi, přičemž na použití této nahlíží optikou nové právní úpravy,⁶² a současně s odkazem na § 3000 až 3004 o. z. zdůrazňuje diskontinuitu s dříve relativizovaným pojmem “dobrá víra”, přičemž zdůrazňuje, že dobrá víra obohaceného má zásadní vliv na vymezení rozsahu restituční povinnosti.⁶³

Dobrou víru je nutno posuzovat v kontextu konkrétního důvodu obohacení. To je označováno jako bezdůvodné, pokud se neopírá o spravedlivý důvod, přičemž tímto se rozumí důvody právní, a až na výjimky a zcela výjimečně i důvody mimoprávní povahy. V tomto ohledu je zapotřebí při posuzování existence

⁶⁰ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVIČ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 3.

⁶¹ § 3028 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶² Usnesení NS ze dne 2. 4. 2019, sp. zn. 28 Cdo 311/2019

⁶³ Usnesení NS ze dne 29. 10. 2019, sp. zn. 28 Cdo 3165/2019

mimoprávního spravedlivého důvodu postupovat zdrženlivě a v rozhodovací praxi týkající se bezdůvodného obohacení udržet kontinuitu právní jistoty.⁶⁴

Lze tedy učinit obecný závěr, že tam, kde je dán platný a účinný právní důvod nabytí určitého majetkového prospěchu, je dán i důvod spravedlivý. Při absenci právního důvodu pro takový přesun majetkového prospěchu však nelze uzavřít tím, že nejde o důvod spravedlivý.⁶⁵

Judikatorní praxe při absenci právního důvodu považuje za spravedlivý totiž zcela výjimečně i takový důvod, který vychází ze zásad slušnosti a zvyklostí soukromého života.⁶⁶ Současně připouští i případy, kdy výkon práva na vydání bezdůvodného obohacení může za určitých okolností dobrým mravům odporovat.⁶⁷ Již z uvedeného je tedy zřejmé, jak je stávající judikatorní praxe rozmanitá, složitá a diferencovaná.

Právní úprava bezdůvodného obohacení vychází z obecné zásady o zákazu obohacení se na úkor jiného, přičemž základním a stěžejním je ust. § 2991 odst. 1 o. z., nazývané jako generální klauzule. Ta je používána v případech neuvedených výslovně v ust. § 2991 odst. 2 o. z., které zakotvuje čtyři základní, výslovně pojmenované skutkové podstaty. Platí, že kvalifikační předpoklady bezdůvodného obohacení uvedené v generální klauzuli musí být naplněny i v případech užití zvláštních skutkových podstat.⁶⁸

Zvláštní skutkové podstaty bezdůvodného obohacení lze dále dělit podle toho, zda jde o tzv. kondikce z plnění či kondikce nikoli z plnění. Přehledné rozřazení skutkových podstat uvádí např. komentář k občanskému zákoníku, přičemž jednotlivé případy jsou rovnocenné, není mezi nimi vztah přednosti. Mezi kondikce z plnění řadí jednak vybrané skutkové podstaty uvedené v ust. § 2991 odst. 2 o.z. (plnění bez právního důvodu a plnění z právního důvodu, který odpadl), jednak v tomto ustanovení výslovně neuvedené (plnění z právního důvodu, který nenastal). Kondikce nikoli z plnění jsou jednak v citovaném ustanovení uvedené

⁶⁴ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 5-6.

⁶⁵ HULMÁK, Milan, a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo: zvláštní část (§2055-3014): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 2072 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8. s. 1859.

⁶⁶ Rozsudek NS ze dne 7. 10. 2021, sp. zn. 28 Cdo 2527/2021, Rozsudek NS ze dne 27. 1. 2022, sp. zn. 23 Cdo 2696/2020

⁶⁷ Rozsudek NS ze dne 5. 4. 2017, sp. zn. 28 Cdo 2880/2016, Rozsudek NS ze dne 10. 7. 2020, sp. zn. 28 Cdo 527/2020

⁶⁸ BRIM, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0. s. 8.

protiprávní užití cizí hodnoty a plnění za jiného, a dále výslovně zákonem neupravené kondikce z vynaložení nákladu ve prospěch jiného a kondikce z obohacení získaného zásahem do právní sféry jiného.⁶⁹

Zákon nevymezuje bezdůvodné obohacení pouze pozitivně v § 2991 odst. 1, 2 o.z., ale i negativně, a to formou zákonných výjimek, při naplnění kterých se nabytí obohacení nevydává. Obohacení, kterého se obohacenému dostalo, totiž není bezdůvodné. Zmíněné výjimky však nelze vykládat extenzivně, ale restriktivním způsobem.⁷⁰ Občanský zákoník v níže zmíněných případech taxativně vymezuje důvody a okolnosti, kdy se o bezdůvodné obohacení jednat nemůže a ochuzený tak nemá možnost úspěšně se domáhat svých tvrzených práv.

První negativní vymezení nalezneme v ust. § 2992, a zahrnuje plnění na existující dluh, neuplatnění práva, jednání ve svém výlučném a osobním zájmu či na vlastní nebezpečí a plnění s úmyslem obdarovat nebo obohatit bez úmyslu právně se vázat. Další v ust. § 2997 odst. 1, které upravuje plnění na dluh nežalovatelný, promlčený nebo neplatný pro nedostatek formy, a dále případ vědomého plnění nedluhu, a konečně v ust. § 2998, které pojednává plnění za účelem zakázaným či zcela nemožným.

Občanský zákoník v § 2997 odst. 2 zmiňuje kromě toho i důvody vyloučení práva dle § 2997 odst. 1 o.z., které se nepoužijí v případě plnila – li osoba s omezenou svéprávností nebo neplnila-li osoba dobrovolně, ze své vlastní vůle a byla k takovému jednání donucena hrozbou, lstí nebo zneužitím závislosti.⁷¹

Zmínit v dané souvislosti je třeba to, že pro vztah právní úpravy bezdůvodného obohacení v občanském zákoníku k jiným institutům soukromého práva je v současnosti preferován diferencovaný přístup založený na teleologickém výkladu. Tam, kde není normativně založena výlučnost aplikace jiných ustanovení, může být použito ustanovení o bezdůvodném obohacení, a mohou tedy existovat případy, kdy by přípustnost plnění zakládalo více právních důvodů. V takovém případě je na volbě oprávněného, o který z nároků se opře, přičemž je vyloučeno

⁶⁹ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1272-1273.

⁷⁰ JIRSA, Jaromír, Lucie SVĚŽENOVÁ., Jiří VEČEŘA. a Tadeáš HOLUB, *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)* [online]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018 [cit. 2023-02-17]. ISBN 978-80-7624-007-0. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

⁷¹ BRIM, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0. s. 39.

vícenásobné plnění. Není již tedy preferována subsidiarita plnění z bezdůvodného obohacení, tedy použití ustanovení o bezdůvodném obohacení v případech, že nelze daný právní poměr posoudit podle jiných zákonných ustanovení,⁷² ani podpůrná použitelnost jiných soukromoprávních institutů v případě neexistence důvodů pro uplatnění ustanovení o bezdůvodném obohacení.⁷³

2.1 Generální klauzule bezdůvodného obohacení

Ustanovení § 2991 o. z., umožňuje tedy přímou aplikovatelnost, a svojí formulací predikuje základní předpoklady jejího užití. Jsou jimi:

- a) obohacení se
- b) na úkor jiného
- c) bez spravedlivého důvodu.

Takováto klasifikace tedy nevyžaduje protiprávnost jednání obohaceného, a dokonce ani jeho zavinění (obohacený se tedy nemusí ani vůči ochuzené mu přímo sám jednat, natož jednat protiprávně a zaviněně).⁷⁴ Zatímco deliktní právo operuje s pojmem zavinění, zde je hlediskem dobrá víra, jejíž bezprostřední význam však není pro vznik samotného bezdůvodného obohacení, ale pro to, zda a v jakém rozsahu bude ochuzený povinen k vydání obohacení nebo k peněžní náhradě.

Vzájemný vztah deliktního práva a bezdůvodného obohacení lze prezentovat na problematice existenci nároku z bezdůvodného obohacení, resp. náhrady škody. Z dřívější judikatury se podávalo, že škoda vzniká až v okamžiku, kdy se nelze domoci vydání bezdůvodného obohacení. Konkrétně žalobce musel své právo na vydání bezdůvodného obohacení uplatnit vůči tomu, kdo se na jeho úkor obohatil, a pouze tehdy, bylo-li zřejmé, že toto právo nebude možno uspokojit, přicházelo v úvahu úspěšné uplatnění práva na náhradu škody.⁷⁵ Rozsudek velkého senátu NS 31 Cdo 2307/2013 však dospěl k závěru, že v případě že obohacený a škůdce jsou dva odlišné subjekty, mohou vedle sebe existovat oba nároky, tedy jak nárok na náhradu škody, tak nárok na vydání bezdůvodného obohacení. V případě,

⁷² Rozhodnutí NS ze dne 25. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2225/2008, Rozhodnutí NS ze dne 12. 3. 2014, sp. zn. 28 Cdo 2750/2013

⁷³ Rozsudek NS ze dne 3. 7. 2015, sp. zn. 28 Cdo 4458/2014

⁷⁴ Rozsudek NS ze dne 23. 8. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1208/2000, Rozsudek NS ze dne 23. 5. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2442/2007

⁷⁵ Usnesení NS ze dne 23. 9. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1338/2009

že obohacený a škůdce je tatáž osoba, není však paralelní existence nároků přípustná.⁷⁶

Obohacení by bylo možné kvalifikovat s ohledem na znění zákona jako “to, co bylo získáno bez spravedlivého důvodu na úkor jiného”. Formy obohacení mohou být různé, v zásadě však může jít o obohacení faktické nebo právní, přičemž forma obohacení má vliv na formu a rozsah povinnosti vydat bezdůvodné obohacení. Příkladem může být např. bezdůvodné nabytí věci či konkrétního práva, když obojí lze vrátit nebo převést zpět na ochuzeného, či naproti tomu provedení práce, kterou jako takovou nelze vrátit či převést.

Typickými případy obohacení, uváděnými literaturou, jsou v první řadě nabytí majetku, kdy za toto je považováno nejen nabytí majetkového práva jako takového, ale i změny v jeho obsahu pro obohaceného, dále nabytí držby a detence.⁷⁷ Dalšími případy obohacení je osvobození od dluhu nebo nákladů nebo jejich snížení, plnění dluhu za jiného, přijetí služby nebo jiných výkonů anebo užití cizí hodnoty.

Judikatura klasifikuje obohacení v následujících variantách – zvýšení aktiv obohaceného, snížení jeho aktiv, a to, že se majetkový stav obohaceného nezmenšil, ač by se tak za běžných okolností stalo.⁷⁸ Hovoří přitom o majetkovém prospěchu, kterým chápe “obohacení”, a v tomto ohledu není pojmově zcela kompaktní s teorií.

Z důvodové zprávy k občanskému zákoníku se k obecnému vymezení spravedlivého důvodu podává, že ospravedlnění obohacení závisí jednak na existenci či neexistenci důvodu právního, ale dále také na zásadách slušnosti a zvyklostech soukromého života. Právní důvod je přitom chápán jako hlavní kritérium pro důvodné a ospravedlnitelné ponechání si obohacení. Může jím být právo na plnění, které má v rovině občanskoprávní zpravidla povahu závazku (obligace), dále např. plnění na základě příkazu (dědické právo), plnění na základě rodičovské odpovědnosti (rodinné právo), plnění veřejnoprávní povinnosti nebo např. rozhodnutí orgánu veřejné moci. Spravedlivý důvod může, jak uvádí, korelovat s důvodem právním, ale může být i širším, např. v podobě plnění z mravní povinnosti nebo společenské konvence (která není jen pohnutkou plnění). Potom

⁷⁶ Rozsudek NS ze dne 14. 10. 2015 sp. zn. 31 Cdo 2307/2013

⁷⁷ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1277-1281.

⁷⁸ Rozsudek NS ze dne 27. 9. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1618/99, Rozsudek NS ze dne 19. 11. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1069/2015, Usnesení NS ze dne 12. 9. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1028/2018

jde o společensky aprobovaný účel a takový důvod může být považován za spravedlivý. Spravedlivý důvod se přitom váže k osobě obohaceného, a pro existenci práva na vydání bezdůvodného obohacení je vyžadována právě absence tohoto důvodu.⁷⁹

Naproti tomu zákonný znak “na úkor jiného” se váže k osobě ochuzeného, tedy tomu, na jehož vrub bylo obohacení obohacným získáno. Mezi tímto znakem a důvodností obohacení je úzká vazba. V rámci kondikcí na plnění jde obohacení k tíži, resp. na úkor toho, kdo plnil. Obohacení se dostane příjemci jako domnělému věřiteli z plnění domnělého dlužníka. Složitější je situace při kondikci nikoli z plnění, tedy bylo-li obohacení nabyto jinak než plněním. To je dáno více právními poměry existujícími v rámci těchto kondikcí. Obohacným je zde ten subjekt, v jehož majetku se dotčený právní statek nachází, a ochuzený ten, komu byl podle hodnocení právního řádu statek přiřazen.⁸⁰

S otázkou plnění úzce souvisí to, zda šlo o plnění ze strany ochuzeného vědomé, a zda bylo účelově zaměřené. Účelovost se v daném kontextu vztahuje k tomu, pro jaký účel bylo plnění poskytováno a jaký právním řádem aprobovaný účel byl poskytnutím plněním sledován, přičemž rozhodující je skutečná vůle poskytovatele plnění. Pokud byla zmíněna vědomost ochuzeného při poskytování majetkové výhody (plnění), ta má vliv na posouzení kondikce. V případě, že ochuzený nevěděl, že poskytuje jinému plnění, tedy bylo poskytnuto bez jeho účasti a vědomí, je vyloučena kondikce z plnění a lze aplikovat kondikce nikoli z plnění (zejména prostřednictvím kondikce z vynaložení nákladu pro jiného).

Přímou aplikovatelnost generální klauzule připouští rozhodnutí NS 28 Cdo 1311/2019, které se týká převodu spoluvlastnického podílu osoby, jež však pro duševní poruchu nebyla sto projevít relevantní vůli k uzavření smlouvy ani k přijetí plnění prostřednictvím třetí osoby. Vznik závazku z bezdůvodného obohacení je podle tohoto rozhodnutí založen na naplnění základních předpokladů bezdůvodného obohacení.⁸¹

⁷⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidované znění), ze dne 3.2.2021.

⁸⁰ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1288.

⁸¹ Rozsudek NS ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. 28 Cdo 1311/2019, Rozsudek NS ze dne 23. 8. 2019, sp. zn. 33 Cdo 5875/2017

2.2 Kondikce z plnění

Teorie práva bezdůvodného obohacení rozlišuje kondikce z plnění a kondikce nikoli z plnění, přičemž zásadní, co je odlišuje, je uskutečnění plnění ochuzeného obohacenému. Kondikce z plnění uskutečnění takového plnění (které nebylo založeno na dostatečném právním důvodu) ochuzenému předpokládají, a rovněž vedou k vrácení poskytnutého plnění, naproti kondikce nikoli z plnění nikoli. Kondikce z plnění předpokládají obecně existenci obohaceného, tedy osoby, která získala prospěch, dále ochuzeného, tedy osoby, na úkor, které získal jiný prospěch, a konečně to, že nabytí prospěchu nesvědčil spravedlivý důvod. Mezi oběma kondikcemi přitom platí vztah subsidiarity, v důsledku které má kondikce z plnění přednost před kondikcí nikoli z plnění.

Mezi kondikce z plnění se řadí:

- a) plnění bez právního důvodu,
- b) plnění z právního důvodu, který odpadl,
- c) plnění z právního důvodu, který nenastal.⁸²

2.2.1 Plnění bez právního důvodu (*condictio sine causa*)

Podstatou plnění bez právního důvodu (nedluhu) je:

- a) poskytnutí plnění příjemci, aniž by zde pro jeho poskytnutí od počátku existoval právní důvod,
- b) k ponechání si plnění chybí současně spravedlivý důvod.⁸³

Skutková podstata vychází z předpokladu poskytnutí skutečného plnění a z absence spravedlivého (právního) důvodu, existujícího v době poskytnutí tohoto plnění. To je tedy založeno na absolutně neplatném právním jednání. Okamžik nabytí bezdůvodného obohacení je spjat již s převzetím plnění, a tomu odpovídá vznik povinnosti obohaceného přijaté plnění ochuzenému vydat.⁸⁴ Pokud by v době poskytnutí plnění právní důvod existoval a následně odpadl, nebylo by možné pod tuto skutkovou podstatu případ podřadit (šlo by o případ plnění z právního důvodu, který odpadl), a vada právního jednání by způsobila jeho relativní neplatnost, nikoli

⁸² MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1269.

⁸³ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1297.

⁸⁴ Rozsudek NS ze dne 28. 5. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2442/2007

neplatnost absolutní. Pro oba případy však shodně platí, že v okamžiku uplatnění nároku právní důvod neexistoval.⁸⁵

S neexistencí právního důvodu v době plnění je spojena rovněž další kondikce, a sice z plnění z právního důvodu, který nenastal. V tomto případě je splnění dosud neexistujícího právního důvodu očekáváno v budoucnu, přičemž je zapotřebí při posuzování ujednání stran zaobírat se rovněž povahou legitimního očekávání. Pokud tedy bylo např. plněno v očekávání, že bude uzavřen dodatek smlouvy o dílo, který posléze uzavřen nebyl, může být případ posouzen jako plnění z právního důvodu, který nenastal, resp. bez právního důvodu.⁸⁶ Pro vznik práv z bezdůvodného obohacení je významný až okamžik zmaření očekávaného právního důvodu.

Občanský zákoník z roku 1964 rozlišoval celkem dvě samostatné skutkové podstaty pro absenci právního důvodu, a to jednak plnění bez právního důvodu a dále plnění z neplatného právního úkonu. Vzhledem k tomu, že v obou případech šlo o případy absence práva na plnění pro příjemce, stávající občanský zákoník již toto, nerozlišuje a zakotvuje jedinou kondikci na plnění bez právního důvodu.⁸⁷

S plněním bez právního důvodu úzce souvisí i zákonná ochrana toho, kdo poskytl plnění omylem, pod vlivem lsti, donucením hrozbou nebo zneužitím závislosti, případně jednala-li osoba nesvéprávná (§ 2997 odst. 2 o. z.). K odepření zákonné ochrany tomu, kdo plnil, dochází v případech uvedených výslovně v ust. § 2997 odst. 1 o. z. a dále i ve vztahu k tomu, kdo jednal proti zákazu jednání uvedenému v § 2997 odst. 2 o.z.⁸⁸

2.2.2 Plnění z právního důvodu, který odpadl

Kondikci z plnění z právního důvodu, který odpadl, charakterizují tři základní znaky. Jsou to:

- a) obohacení přijatým plněním,
- b) právní důvod k plnění v době, kdy bylo plnění poskytnuto, a
- c) následné odpadnutí tohoto právního důvodu.

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. III. ÚS 3822/15

⁸⁶ Usnesení NS ze dne 18. 2. 2022, sp. zn. 23 Cdo 2391/2021

⁸⁷ Rozsudek NS ze dne 11. 2. 2014, sp. zn. 28 Cdo 3053/2013

⁸⁸ MELZER, Filip, Petr TĚGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1247-1249.

Oproti kondikci z neplnění tedy v době poskytnutí plnění právní důvod existuje a tedy ten, kdo plnění poskytl, měl vůči příjemci povinnost plnit. Následně však došlo k tomu, že tento právní důvod plnění odpadl - např. z důvodu odstoupení od smlouvy, výpovědi smlouvy nebo jiné právní skutečnosti. O neoprávněném obohacení tedy v závislosti na povaze kondikce hovoříme až v souvislosti s odpadnutím právního důvodu plnění, nikoli již v souvislosti s přijetím plnění, neboť k tomuto došlo v době existujícího právního důvodu.⁸⁹

Pod tuto skutkovou podstatu jsou zahrnovány např. případy odstoupení od smlouvy a plnění z právního úkonu, jehož účinnost zanikla v důsledku splnění rozvazující podmínky.⁹⁰

Právní skutečnosti na základě, nichž dochází k odpadnutí důvodu plnění mohou být dohoda stran, jednostranné právní jednání, ale také rozhodnutí orgánu veřejné moci, zákon nebo jiné skutečnosti. Příkladem takové skutečnosti může být např. zánik zákonného zastoupení nebo manželství v případě zhodnocení investic prováděných za účelem pořízení nemovitosti či na jejich stavebních úpravách při společném bydlení. Dobou vzniku bezdůvodného obohacení byl (odchylně od ustálené soudní praxe) v tomto případě stanoven okamžik, kdy bylo zrušeno společné soužití a společné užívání bytu.⁹¹

Pokud jde o rozhodnutí orgánu veřejné moci, tak lze o bezdůvodném obohacení z důvodu odpadnutí důvodu plnění (založeného rozhodnutím orgánu veřejné moci) uvažovat až tehdy, když je soudní rozhodnutí pravomocné a tudíž vykonatelné. V případě podání mimořádného opravného prostředku by k odpadnutí důvodu plnění došlo až zrušením napadeného pravomocného soudního rozhodnutí, na jehož základě došlo k plnění, nikoli podáním takového návrhu.⁹²

Skutečností, v jejímž důsledku může dojít ke vzniku bezdůvodného obohacení, je rovněž odpadnutí účelu plnění. Jde o případ, kdy strany sjednají závazek a plní za určitým účelem, a k jeho naplnění nakonec nedojde. Jako příklad

⁸⁹ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1300-1302.

⁹⁰ Usnesení NS ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. 28 Cdo 3890/2016, Rozsudek NS ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 33 Odo 871/2005

⁹¹ Rozsudek NS ze dne 4. 2. 2020, sp. zn. 28 Cdo 3531/2019

⁹² Rozsudek NS ze dne 9. 8. 2017, sp. zn. 32 Cdo 3540/2015

lze uvést např. zápůjčku na zakoupení nemovitosti, která má být převedena, přičemž k převodu nedojde.⁹³

2.3. Kondikce nikoli z plnění

Kondikce nikoli z plnění jsou druhou základní skupinou kondikcí, a patří mezi ně všechny skutkové podstaty, jejichž základním předpokladem není plnění, a konkrétně se podle způsobu vzniku obohacení rozlišují kondikce z plnění za jiného, z protiprávního užití cizí hodnoty a obohacení vzniklé vynaložením nákladu ve prospěch jiného (někdy řazené mezi obohacení plněním bez právního důvodu). Pokud tedy došlo k plnění, nelze tyto kondikce užít, neboť přednostní užití přísluší kondikcím z plnění. Toto pravidlo je významné v případě bezdůvodného obohacení více zúčastněných osob.

Předpokladem vzniku kondikcí z plnění je obecně:

- a) obohacení, představované majetkovým prospěchem obohaceného (buď přírůstkem majetku či snížením pasiv),
- b) nabytí tohoto obohacení jinak než plněním
- c) bez právního důvodu na úkor jiného.⁹⁴

Stranami příslušného závazkového vztahu jsou obohacený, což je ten, u koho se projevil majetkový prospěch, a ochuzený, jehož určení je závislé na vyhodnocení konkrétního právního poměru. Příkladem určení ochuzeného může být např. situace při posuzování bezdůvodného užívání společných prostor v domě společenství vlastníků jednotek. Při důsledném posouzení toho, na “čí úkor” bylo obohacení získáno, lze tedy určit ochuzeného. Otázka bezdůvodnosti obohacení je i zde spojena s právním důvodem pro ponechání si majetkové hodnoty.⁹⁵

2.3.1 Plnění za jiného

Případy plnění za jiného lze charakterizovat obecně jako vědomé plnění jedné osoby, která povinnost k plnění neměla, namísto druhé, která byla povinna plnit. Podmínky vzniku bezdůvodného obohacení jsou však širší, a sice:

- a) poskytnutí plnění s majetkovou hodnotou,

⁹³ Usnesení NS ze dne 16. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2284/2010

⁹⁴ MELZER, Filip, Petr TĚGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1325.

⁹⁵ Usnesení NS ze dne 22. 8. 2016, sp. zn. 26 Cdo 5610/2015

- b) plnění osoby, který neměla k plnění povinnost,
- c) osoba, za kterou bylo plněno měla povinnost plnit,
- d) osoba, která přijala plnění, byla věřitelem v rámci závazkového vztahu s dlužníkem (obohaceným),
- e) ochuzený si byl vědom, že plní povinnost jiné osoby (obohaceného).
- f) v právním vztahu mezi ochuzeným a obohaceným nebylo účastníky plnění za dlužníka (jinou osobou) vyloučeno.

Uskutečněným plněním dluh povinného zanikl a současně osobě, která namísto povinného plnila, vzniklo právo na náhradu plnění vůči povinnému, za něhož plnila, což bývá označováno jako tzv. regresní kondikce.⁹⁶

Předpoklady vzniku bezdůvodného obohacení jsou:

- a) absence právní povinnosti u osoby, která fakticky plnila,
- b) povinnost plnit u subjektu, za který bylo plněno a
- c) splnění povinnosti místo a se souhlasem povinného. Podmínkou vzniku bezdůvodného obohacení je kromě souhlasu osoby, za kterou je plněno, existující právní důvod plnění. V době plnění tedy musí (povinnému) existovat povinnost k plnění. Pokud by již důvod plnění odpadl, šlo by o bezdůvodné obohacení získané plněním bez právního důvodu.⁹⁷

Tomu, kdo tedy plnil za jiného, vznikne pohledávka vůči tomu, za koho plnil. Jinak řečeno jde o právní poměr dlužníka (povinného) a toho, kdo za něj plnil. Pokud dlužník aktivně odporoval, je nárok z bezdůvodného obohacení vyloučen. Není přitom rozhodné, zda o plnění věděl. Dlužníkovi současně zůstávají zachovány námitky, které měl vůči věřiteli.⁹⁸

Nárok z bezdůvodného obohacení se může uplatnit v případě, že nejsou splněny podmínky podle § 1936 a § 1937, tedy nejde o zajištění a nebylo vyhrazeno postoupení,⁹⁹ a současně nebylo plněno na základě smlouvy (např. darování) s dlužníkem.¹⁰⁰ Naproti tomu se nejedná o bezdůvodné obohacení, pokud soudní

⁹⁶ Usnesení NS ze dne 8. 12. 2020, sp. zn. 32 Cdo 1396/2020

⁹⁷ Rozsudek NS ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 29 Odo 289/2001

⁹⁸ Usnesení NS ze dne 1. 8. 2016, sp. zn. 28 Cdo 895/2016

⁹⁹ Rozsudek NS ze dne 3. 5. 2019, sp. zn. 28 Cdo 208/2019

¹⁰⁰ Rozsudek NS ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1565/2016, Rozsudek NS ze dne 4. 6. 2019, sp. zn. 28 Cdo 694/2019

poplatek zaplatila omylem třetí osoba, což vyplývá z veřejnoprávního posouzení povahy věci.¹⁰¹

Povahu bezdůvodného obohacení nemá ani plnění toho, kdo je povinen plnit solidárně s dlužníkem, neboť pokud plní namísto dlužníka, plní vlastní dluh a nejde o plnění za dlužníka.

Považuji za důležité v této souvislosti učinit poznámku ohledně povinnosti, resp. práva dlužníka (jako povinného) plnit. Právo plnit znamená, že může být relevantně plněno místo dlužníka pouze s jeho souhlasem, a tímto je mu zachována možnost realizovat uvedené právo podle jeho vlastního rozhodnutí. Na takové případy dopadá aplikace ust. § 2991 odst. 2 o.z., přičemž jde o subsidiární použití v případech, kdy nedojde mezi dlužníkem a tím, kdo za něj plnil, k uzavření (ústní, písemné či konkludentní) smlouvy, která by použitím tohoto ustanovení vyloučila. Takovým případem je např. smlouva o splnění dluhu za jiného s výslovným ujednáním vylučujícím následnou kompenzaci plnění ze strany dlužníka.

Nutno podotknout, že shora uvedené ustanovení § 2991 odst. 2 o.z. pro uplatnění náhrady vůči osobě, za níž bylo plněno, se v literatuře dostává do střetu s ust. § 3013, a tato konkurence není dosud jednoznačně vyřešena. Možný výklad je podle mého názoru ten, že ust. § 2991 se použije v případě plnění soukromoprávního závazku a ust. § 3013 pokud šlo o povinnost ve veřejném prostoru.¹⁰²

Oproti tomu je praxe jednotná ve vyloučení aplikace § 2997 odst. 1 o.z., hovořící o nemožnosti vrácení plnění tomu, kdo plnil s vědomím, že k tomu není povinen. Vychází z jazykového výkladu, kdy v případě ust. § 2997 odst. 1 o.z. zákon hovoří o vrácení plnění, ale v případě ust. § 2991 odst. 2 o.z. o vydání obohacení ochuzenému. V takovém případě tedy nejde o bezdůvodné obohacení.¹⁰³

2.3.2. Protiprávní užití cizí hodnoty

Podpůrnou skutkovou podstatou bezdůvodného obohacení vůči výše jmenované, založené na plnění, je skutková podstata protiprávního užití cizí hodnoty. Ta nastává při splnění konkrétních předpokladů, kterými jsou:

¹⁰¹ Usnesení NS ze dne 4. 2. 2016, sp. zn. 28 Cdo 3580/2015

¹⁰² MELZER, Filip, Petr TĚGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1346-1348.

¹⁰³ Rozsudek NS ze dne 3. 5. 2019, sp. zn. 28 Cdo 208/2019

- a) užití hodnoty obohacným,
- b) aniž pro to má právní důvod, přičemž
- c) tuto hodnotu právní řád přiřazuje ochuzenému,
- d) a neděje se tak v rámci plnění ze strany ochuzeného.

Jedná se o jednu z nejvýznamnějších kondicí ze zásahu do právní sféry jiného. Pojem protiprávní užití cizí hodnoty se v problematice bezdůvodného obohacení objevuje až s příchodem aktuálního občanského zákoníku, a mělo za úkol nahradit dřívější názvosloví, a to skutkovou podstatu bezdůvodného obohacení, které obohacený nabyl z nepoctivých zdrojů.¹⁰⁴

V případě této kondikce na rozdíl od předchozích shora uvedených musí přímo docházet k aktivnímu protiprávnímu jednání obohaceného. Nárok ochuzenému vzniká ve chvíli, kdy se dozví, že obohacený protiprávně užije cizí hodnoty náležící pouze danému ochuzenému.¹⁰⁵ *“Majetkový prospěch z nepoctivých zdrojů (protiprávního užití cizí hodnoty) získá, bez ohledu na to, zda došlo k plnění, ten, kdo užíval či si přisvojil hodnoty vyhrazené podle práva jinému, zejména nepočínal-li si v dobré víře.”*¹⁰⁶

Pro pochopení rozsahu dopadu této skutkové podstaty je třeba uvést, že pojmy “hodnota” a “užití”, charakterizující příslušné jednání, jsou vykládány velice široce. Souhrnně lze pojem hodnota vyjádřit tak, že *“hodnotou může být cokoliv co může být v širokém slova smyslu užito a způsobit obohacení. Nejčastěji se jedná o věc movitou či nemovitou, ale zneužitou hodnotou může být i právo. Protiprávně tak může být užita například nemovitost (byt), věc nad rámec spoluvlastnického podílu, věc v důsledku odcizení, dílo bez licence, know-how či může dojít ke spotřebování hodnoty atd.”*¹⁰⁷ Shrneme-li to, jsou tedy za “hodnotu” označovány

¹⁰⁴ BRIM, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0. s. 19.

¹⁰⁵ Rozsudek NS ze dne 15. 5. 2008, sp. zn. 28 Cdo 964/2008

¹⁰⁶ JIRSA, Jaromír, Lucie SVĚŽENOVÁ., Jiří VEČEŘA. a Tadeáš HOLUB, *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)* [online]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018 [cit. 2023-02-08]. ISBN 978-80-7624-007-0. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

¹⁰⁷ JIRSA, Jaromír, Lucie SVĚŽENOVÁ., Jiří VEČEŘA. a Tadeáš HOLUB, *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)* [online]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018 [cit. 2023-02-08]. ISBN 978-80-7624-007-0. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

věci (movité, nemovité, hmotné i nehmotné) nebo právní statky, včetně hodnot nemajetkových (zejména osobnostních).

Hovoříme-li o “užívání”, tvoří jej jak samotné užívání, tak dále i požívání věci v souladu s jejím určením vč. jejího spotřebování, a podle stávající judikatury jsou sem řazeny i detence věci a její zcizení. Z rozhodnutí NS ČR 25 Cdo 845/99, týkající se detence věci, se podává, že *„bezdůvodné obohacení vzniká i tomu, kdo svým jednáním dosáhl na úkor vlastníka postavení detentora jeho pozemku tím, že celý oplocený pozemek uzamkl a učinil jej přístupným jen pro sebe a svou potřebu, a to bez ohledu na to, nakolik intenzivně jej skutečně využíval.”*¹⁰⁸ Případ zcizení věci spadající pod protiprávní užití cizí hodnoty byl judikován rovněž v rozhodnutí NS ČR 28 Cdo 509/2019.

Posledně uvedené rozhodnutí rovněž konstatovalo, m.j. že *“bezdůvodné obohacení je objektivním stavem, jenž co do svého vzniku zásadně není ovlivněn subjektivními okolnostmi, mezi něž se na straně obohaceného řadí dobrá víra, respektive absence povědomí o tom, že získává na úkor ochuzeného majetkový prospěch; subjektivní okolnosti však mohou mít význam pro určení rozsahu, v jakém je obohacený povinen bezdůvodné obohacení vydat (srov. § 3000 až 3004 o. z.). Rozhodující pro závěr, zda vzniklo bezdůvodné obohacení osobě, která převedla vlastnické právo k cizí věci na třetí osobu, bude proto zodpovězení předběžných otázek, zda se skutečně (objektivně) jednalo o cizí věc (tedy, zda osoba, jež s ní disponovala, skutečně nebyla vlastnící věci a zda osoba, jež se domáhá vydání bezdůvodného obohacení, byla vlastnící dotčené věci), zda se jednalo o dispozici protiprávní (zda tedy daná osoba byla oprávněna – objektivně vzato – s věcí disponovat) a zda skutečný vlastník touto dispozicí skutečně pozbyl vlastnické právo, resp. zda třetí osoba nabyla vlastnické právo k dotčené věci.”*¹⁰⁹. V každém případě je tedy podle tohoto rozhodnutí třeba primárně vyřešit otázku, kdo by měl být objektivně po právu oprávněným k získání prospěchu z dispozice s příslušnou hodnotou, resp. kdo má k dotčené hodnotě výlučná práva. U věci je podstatné jejich vlastnictví, resp. prokázaná existence dalších absolutních či relativních práv, jimiž jsou zatíženy.

Pokud jde o protiprávnost, tu představuje absence důvodu k ponechání si prospěchu z hodnoty, která podle práva patří jinému. Důvodem k ponechání si

¹⁰⁸ Rozsudek NS ze dne 20. 3. 2001, sp. zn 25 Cdo 845/99

¹⁰⁹ Rozsudek NS ze dne 17. 7. 2019, sp. zn 28 Cdo 509/2019

prospěchu obohaceným může být právní jednání, rozhodnutí soudu či zákon. V rámci judikatorní praxe byly řešeny případy, kdy ačkoli neměl ochuzený pro existenci právního důvodu možnost dovolávat se zákazu užívání (jeho) hodnoty jiným, měl ale právo na domáhání se vydání náhrady za majetkový prospěch vzniklý tím, že byla (jeho) hodnota dotčena.¹¹⁰ Např. v případě vlastníkem pozemku povolené výstavby jiného na jeho pozemku je oprávněn k nárokování náhrady za “užívání” pozemku pod takovou stavbou, nikoli domáhání se vyklizení nebo odstranění samotné stavby, pokud právo mít na jeho pozemku stavbu nebylo časově omezeno.¹¹¹ Obdobně platí uvedené pravidlo i v případě, že po vybudování stavby dojde k oddělení vlastnického režimu pozemku a stavby, kdy vzájemný vztah mezi vlastníkem stavby a vlastníkem pozemku je nutno vypořádat podle pravidel o bezdůvodném obohacení, vlastník pozemku se však odstranění stavby domáhat nemůže.¹¹² Oprávněnost stavby je přitom dána výhradně existencí občanskoprávního titulu k výstavbě. Pokud tento titul existuje, jde o stavbu oprávněnou.¹¹³

Jako možný případ protiprávního užívání cizí hodnoty či plnění bez právního důvodu (v závislosti na konkrétních okolnostech) řeší judikatura stav, kdy cizí pozemek užívá subjekt odlišný od vlastníka bez nájemní smlouvy nebo jiného obdobného titulu. V takovém případě prospěch vzniká tomu, kdo hodnotu užívá bez toho, že by za užívání cokoli hradil, neboť se jeho majetkový stav nezměnil, ač by tomu tak mělo za obvyklých okolností být.¹¹⁴

Dalšími, a do jisté míry specifickými, jsou případy protiprávního užívání cizí hodnoty souvisejícího se spoluvlastnictvím věci a výkonem spoluvlastnických práv. Spoluvlastnický podíl je vyjádřením podílu konkrétního subjektu na výkonu práv a povinností, vyplývajících z vlastnictví společné věci jako celku. Tento ideální podíl nemůže být předmětem smlouvy o nájmu nebo pachtu, a pojmově je vyloučen i vznik práva nájmu tohoto ideálního podílu.¹¹⁵

¹¹⁰ BRIM, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0. s. 19-20.

¹¹¹ Usnesení NS ze dne 21. 6. 2012, sp. zn. 22 Cdo 4681/2009, Usnesení NS ze dne 8. 3. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2697/2011

¹¹² Rozsudek NS ze dne 16. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4461/2015

¹¹³ Usnesení NS ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 22 Cdo 484/2012

¹¹⁴ Usnesení NS ze dne 5. 9. 2017, sp. zn. 28 Cdo 1836/2017

¹¹⁵ Rozsudek NS ze dne 8. 1. 2020, sp. zn. 26 Cdo 508/2019

Východiskem pro užívání společné věci je tedy výše spoluvlastnického podílu. Pokud však spoluvlastník bez právního důvodu (zejména bez rozhodnutí většiny spoluvlastníků nebo bez dohody spoluvlastníků anebo bez rozhodnutí soudu) společnou věc nad rámec svého spoluvlastnického podílu, je povinen vydat to, oč se takovým užíváním obohatil, ostatním spoluvlastníkům podle pravidel o vydání bezdůvodného obohacení, přitom posouzení užívání věci ve vztahu k podílu je právním posouzením, vycházejícím ze skutkových zjištění.¹¹⁶ Soud přitom musí brát v úvahu všechny okolnosti věci; nestačí např. zjištění, že spoluvlastník užívá část věci o větší výměře, než by mu podle poměru výše podílu náležela, musí se zabývat i kvalitou užívané části.¹¹⁷

Závěrem je k dané skutkové podstatě vhodné poznamenat, že protiprávní užití cizí hodnoty se použije v případě, pokud nelze konkrétní případ zařadit pod jinou skutkovou podstatu založenou na plnění podle § 2991 odst. 2, neboť se zde uplatňuje princip subsidiarity.¹¹⁸

¹¹⁶ Rozsudek NS ze dne 10. 10. 2012, sp. zn. 31 Cdo 503/2011

¹¹⁷ Rozsudek NS ze dne 4. 3. 2020, sp. zn. 28 Cdo 283/2020

¹¹⁸ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 22.

3 Rozsah restituční povinnosti z pohledu judikatury

Základní princip bezdůvodného obohacení spočívá v povinnosti obohaceného vydat, oč se na úkor jiného obohatil, jak ustanovuje § 2991 odst.1 o. z. Výchozím ustanovením týkajícím se restituční povinnosti v souvislosti s vypořádáním bezdůvodného obohacení je § 2993 o. z., který zakotvuje právo na vrácení toho, co strana smluvního vztahu plnila, pokud tak činila bez existence platného závazku. Zákonná úprava dává každému z účastníků možnost uplatnit své právo v rámci vypořádání vztahu z bezdůvodného obohacení a oproti předchozí právní úpravě již uplatnění tohoto práva vzájemně nepodmiňuje.¹¹⁹ Žalobce se může úspěšně domáhat plnění druhé smluvní strany bez toho, že by se žalobou, resp. žalobním návrhem vzájemnou vázanost plnění musel výslovně dovolávat.¹²⁰ Přesto zákon se synallagmatickým poměrem práv stran tohoto závazkového vztahu počítá, a to v ust. § 2993 věta druhá o. z., když výslovně uvádí, že plnily-li obě strany, může (ale již obligatorně nemusí) každá ze stran požadovat, aby jí druhá strana vydala, co získala. Pokud se žalovaný této vzájemné vázanosti plnění dovolává, platí rovněž obecné ustanovení § 1911 o. z. z něhož vyplývá, že mají-li si strany navzájem plnit zároveň, může splnění požadovat jen ta strana, která sama dluh již splnila, nebo je ochotna a schopna splnit dluh současně s druhou stranou.

Podstatnou skutečností, která odlišuje režim institutu bezdůvodného obohacení od náhrady škody je skutečnost, že ochuzený nemá možnost zvolit si formu náhrady. Může požadovat zásadně naturální restituci, a pokud je tato možná, nelze žádat na místo této primárně peněžitou náhradu. V rámci úvahy o možnosti vydání toho, co bylo neoprávněně získáno, je třeba přihlížet k důsledkům tohoto navrácení v předešlý stav, a to zejména z hlediska hospodárnosti (např. znehodnocení věci jako celku z důvodu nutné demontáže při nárokováném vrácení její již zabudované součásti).¹²¹ Pokud by si naturální restituce vyžádala dodatečné neúměrné náklady, nebyla by hospodárnou, a tudíž ani přípustnou. V takovém případě by žalobci náležela za uskutečněné plnění (výlučně) peněžita náhrada.¹²²

¹¹⁹ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 3352 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-747-7. s. 3191.

¹²⁰ Rozsudek NS ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 52/2002, Rozsudek NS ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. 33 Odo 1615/2006

¹²¹ LAVICKÝ, Petr. *Přehled judikatury ve věcech bezdůvodného obohacení*. 2.vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 812 s. ISBN 978-80-7357-857-2. s. 477.

¹²² Rozsudek NS ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2083/2013

Institut odpovědnosti za bezdůvodné obohacení na rozdíl od odpovědnosti za škodu či náhrady škody nemá totiž za cíl vyrovnat nevýhody, které věřitel (ukrácený, dotčený) na svém majetku utrpěl, ale odstranit zmnožení majetku u obohaceného, získaného bez právního důvodu k jeho prospěchu. Může dojít k přípustnému souběhu náhrad (obou typů restitucí), a to v případě, kdy při používání předmětu plnění dojde k jeho poškození. Potom bude oprávněně požadována kombinace obojího plnění, a sice jak vydání předmětu bezdůvodného obohacení, tak současně peněžní náhrada (z titulu jeho poškození) představující jeho znehodnocení.¹²³

3.1 Volitelná plnění

Zvláštní právní úpravu poskytuje ust. § 2996 o. z., které se týká volitelných plnění v případě, že obohacení vzniklo v důsledku povinnosti dlužníka plnit jedno z více volitelných plnění, a dlužník poskytl omylem plnění více, platí, že je na vůli dlužníka, co bude žádat zpět.¹²⁴ Pokud měl však rozhodnutí o volbě plnění věřitel, je na něm i volba plnění, které má být vráceno a dlužník se může domáhat jen toho, aby volbu učinil bezodkladně nebo aby jeho prohlášení vůle nahradil soud. Přitom platí i obecná pravidla zakotvená v ust. § 1926 (zvolené plnění nelze bez souhlasu druhé strany změnit) a § 1927 (omezení volby pro nemožnost plnění, v tomto případě jednoho z více volitelných plnění). Zcela zásadní pro užití ust. § 2996 je však zákonem zmíněná okolnost “omylem”, neboť pokud by bylo věřitelem záměrně poskytnuto více plnění, použití uvedeného ustanovení by to vylučovalo.

Zmíněné ustanovení má poměrně úzký dopad, neboť dopadá pouze na závazky s alternativním plněním, řádně vzniklé, kdy dlužník plnil nikoli záměrně nad rámec svých povinností.¹²⁵

Judikatorně byl řešen např. případ kdy bylo účastníky smlouvy dojednáno více způsobů plnění s tím, že právo volby (nebylo-li dojednáno jinak) má dlužník. Alternativním závazkem se rozumí závazek s plněním alternativně určeným, tj. takovým, kde je předmětem závazku několik plnění daných na výběr dlužníkovi (není-li dohodnuto něco jiného). Ke splnění dojde, poskytne-li strana oprávněná

¹²³ TICHÝ, Luboš: *Bezdůvodné obohacení, základní pojmy a návrh občanského zákoníku*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2011, (5), str. 15-26, ISSN 1210-6348, s. 18.

¹²⁴ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVIČ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 114.

¹²⁵ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVIČ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 114-115.

provést výběr (zpravidla dlužník) věřiteli jedno z na výběr daných plnění.¹²⁶ Pokud byla účastníky uzavřena smlouva s alternativním plněním, přičemž jedno ze dvou individualizovaných plnění je neurčité (např. pro rozsah plnění), pak je zbývající plnění určité a smlouva částečně neplatná. Závazek je platně sjednán jen s jedním předmětem plnění a dlužník tedy nemá v takovém případě právo volby. Z uvedeného vyplývá, že sjednání alternativního závazku tedy musí být řádné a platné.¹²⁷

3.2. Vrácení plnění mimosmluvní povahy

Případy plnění mimosmluvní povahy zahrnují případy plnění z neplatného, zdánlivého nebo zrušeného právního jednání. Zákonná úprava zahrnuje rovněž úpravu vyloučení vzniku bezdůvodného obohacení (§ 3001 odst. 2 o. z.) jeho zúžení (§ 2999 odst. 3, § 3000 a § 3001 o. z.) či rozšíření (§ 3003 a § 3004 o. z.).

Restituční povinnost je obecně závislá na okolnostech vzniku bezdůvodného obohacení, povaze předmětu bezdůvodného obohacení a subjektivním náhledu obohaceného na získání bezdůvodného obohacení, a ve vztahu k těmto skutečnostem je regulován rozsah vydávací povinnosti.¹²⁸

Restituce v bezdůvodném obohacení může mít, jak shora uvedeno dvě formy, a sice naturální a relutární. Prioritou je vrácení naturálního plnění, pokud to povaha plnění nevylučuje (§ 2999 odst. 1 o. z.). V případě plnění za úplatu je poskytována (peněžní) náhrada ve výši úplaty (§ 2999 odst. 2 o. z.). Obě citovaná ustanovení nedopadají na případy plnění z neplatného nebo zrušeného právního jednání v rozsahu, pokud výše úplaty vylučuje platnost takového jednání (odst. 1 cit. ustanovení) či byla důvodem neplatnosti nebo zrušení závazku, nebo byla-li výše úplaty takovým důvodem podstatně ovlivněna (odst. 2 cit. ustanovení). Při nemožnosti naturálního plnění má potom ochuzený právo na peněžitou náhradu ve výši obvyklé ceny (§ 2999 odst. 1 o. z.).¹²⁹

¹²⁶ Rozsudek NS ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 33 Cdo 3503/2012

¹²⁷ Rozsudek NS ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 33 Cdo 784/2015

¹²⁸ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 115-116.

¹²⁹ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 116.

3.2.1 Předmět obohacení

Pro vymezení a následné splnění restituční povinnosti je třeba definovat předmět obohacení. Obecně je za předmět obohacení považována majetková hodnota (výhoda), kterou obohacený získal bez právního důvodu. Typickými příklady obohacení jsou nabytí majetkové hodnoty (majetkového práva), rozšíření stávajícího předmětu (např. přírůstkem k věci), změny v obsahu práva ve prospěch obohaceného, osvobození od dluhu nebo nákladů nebo jejich snížení, přijetí služby nebo jiných výkonů a užití cizí hodnoty. Za předmět obohacení lze tedy považovat reálný odraz označených skutečností v majetkové sféře obohaceného.¹³⁰

Získaný majetkový prospěch obohaceného odpovídající předmětu obohacení nemusí vždy korelovat s majetkovou ztrátou vzniklou na straně ochuzeného, jejich výše se mohou značně lišit. Z podstaty bezdůvodného obohacení však vyplývá, že obohacenému nelze v zásadě odčerpat více, než o co se obohatil.

Nejvýznamnější disproporce majetkového úbytku ochuzeného a přírůstku obohaceného judikatura registruje u bezdůvodného obohacení spočívajícího ve zhodnocení nemovité věci. Judikatorní praxe rozlišovala provedení výkonů (prací) jako plnění z neplatné ev. zrušené smlouvy, a v takovém případě byla obohacenému poskytována náhrada odpovídající obvyklé ceně provedených stavebních prací,¹³¹ a plnění odpovídající jiné skutkové podstatě bezdůvodného obohacení, v případě kterého byla náhrada stanovována jako ekvivalent zhodnocení, tedy rozdílem ceny před a po provedení prací.¹³² Současné znění zákona a důvodová zpráva se však přiklánějí k jedinému posouzení, a to vydání náhrady odpovídající zhodnocení věci.¹³³

Další oblastí, kde je pro stanovení rozsahu obohacení významné vymezení předmětu obohacení jsou užívací vztahy (pronájem, pacht, držba apod.). V tomto směru judikatura v zásadě zohledňuje možný rozsah získaných užívacích práv, nikoli jejich faktický výkon. Příkladem je případ ovládnutí přístupové cesty a přilehlého pozemku nevlastníkem, a možnost tyto prakticky využívat, kdy soud vycházel z možného dosažitelného prospěchu, nikoli z posouzení nakolik

¹³⁰ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1. s. 1468.

¹³¹ Usnesení NS ze dne 11. 2. 2014, sp. zn. 28 Cdo 3369/2013

¹³² Usnesení NS ze dne 2. 3. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1448/2015, Rozsudek NS ze dne 4. 7. 2016, sp. zn. 28 Cdo 5705/2015

¹³³ Usnesení NS ze dne 6. 12. 2012, sp. zn. 28 Cdo 3481/2012

intenzivně byly skutečně nemovitosti nevlastníkem využívány,¹³⁴ či případ užívání nebytových prostor na základě neplatné smlouvy či bez právního důvodu, kdy rovněž nebylo přihlédnuto k tomu, zda a jakým způsobem byla držba nebytových prostor majetkově zhodnocena a zda vůbec přinesla držiteli zisk.¹³⁵

3.2.2 Obvyklá cena

Současná zákonná úprava v případě, že není-li vydání předmětu bezdůvodného obohacení dobře možné, přiznává ochuzenému právo na peněžitou náhradu ve výši obvyklé ceny. Judikatura již za předchozí právní úpravy dovodila kritéria významná pro její zjištění, a tato lze aplikovat i za stávající právní úpravy. Jsou jimi místo a čas plnění, a dále druhová shoda (podobnost) a charakter užívání. V případě obvyklé ceny se musí jednat o cenu danou nabídkou a poptávkou, která odpovídá výši úhrad za obdobné plnění za běžných okolností.¹³⁶ Její stanovení nebývá jednoduché, vyžaduje mnohdy speciální odborné znalosti, a proto je často předmětem soudně znaleckého posouzení. Např. pokud je oceňován pozemek zastavěný stavbou jiného a není možné v daném případě zajistit dostatečný vzorek obdobných pozemků.¹³⁷

Pro stanovení obvyklé ceny jsou významná tato objektivní kritéria, naproti tomu subjektivní faktory vyjadřující určitý specifický význam věci pro obohaceného či ochuzeného nejsou pro stanovení obvyklé ceny významné.¹³⁸ Při stanovení obvyklé ceny je tedy kladen důraz na objektivní charakter bezdůvodného obohacení, které směřuje k odčerpání neoprávněně nabytému prospěchu obohaceného.¹³⁹

Konkrétně lze příklady stanovení obvyklé ceny nalézt v mnoha judikovaných soudních rozhodnutích. V případě užívání nemovitosti bez právního důvodu odpovídá výše peněžité náhrady výši obvyklého nájemného,¹⁴⁰ u regulovaného nájemného výši regulované ceny.¹⁴¹ Ve vztazích mezi podnikateli se za obvyklou cenu považuje nikoli cena, za níž se zboží prodává spotřebitelům, ale

¹³⁴ Rozsudek NS ze dne 20. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 845/99

¹³⁵ Usnesení NS ze dne 9. 12. 2008, sp. zn. 33 Odo 1608/2006

¹³⁶ Rozsudek NS ze dne 15. 2. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2359/2012

¹³⁷ Rozsudek NS ze dne 12. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 900/2012

¹³⁸ Rozsudek NS ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4930/2009

¹³⁹ Rozsudek NS ze dne 11. 11. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2562/2010

¹⁴⁰ Rozsudek NS ze dne 10. 6. 2014, sp. zn. 28 Cdo 17/2014, Usnesení NS ze dne 19. 1. 2015, sp. zn. 28 Cdo 4565/2014, Rozsudek NS ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 28 Cdo 3310/2018

¹⁴¹ Rozsudek NS ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 28 Cdo 3090/2018

cena, za kterou stejné nebo podobné zboží v daném místě a čase nakupovali obchodníci za účelem jeho dalšího prodeje.¹⁴² V případě poskytnutí služeb bez právního důvodu bude bezdůvodné obohacení představovat obvyklá cena služeb téhož druhu v daném čase a místě.¹⁴³ V případě výpočtu obvyklé ceny je zapotřebí přihlížet k vadám a nedostatkům plnění.¹⁴⁴

3.3. Vrácení plnění smluvní povahy

V současně platné právní úpravě není oproti předchozí explicitně zařazena skutková podstata plnění z neplatného právního úkonu, a příslušná jednání tohoto typu se podřazují pod skutkovou podstatu plnění bez právního důvodu. Ke vzniku bezdůvodného obohacení může dojít v důsledku neplatného jednostranného právního jednání, významnější a četnější jsou však jednání dvoustranná, resp. vícestranná, zejména smlouvy.¹⁴⁵

Základním ustanovením pro uplatnění restituční povinnosti v případech plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy je ust. § 2993 o. z. z něhož plyne, že plnila-li strana, aniž tu byl platný závazek, má právo na vrácení toho, co plnila. Pokud plnily obě strany, mohou každá požadovat vydání toho, co druhá strana získala. Zásadně by měl být vydáván předmět bezdůvodného obohacení, který byl poskytnut na základě neplatného závazku, a pouze pokud není naturální restituce dobře možná, přichází podle § 2999 odst. 1 o. z. v úvahu relativní náhrada v podobě úhrady ceny obvyklé. Většina jednání je však úplatných, a v takovém případě podle § 2999 odst. 2 o. z. pokud plnil ochuzený za úplatu, má nárok na náhradu ve výši této úplaty. Podle věty druhé § 2999 odst. 1 o. z. nárok na peněžitou náhradu nevzniká v rozsahu, v jakém se to přičí účelu pravidla vylučujícího platnost právního jednání.¹⁴⁶

Současná právní úprava zahrnuje zmíněnou synallagmatickou povahu závazku, ale již oproti předchozí úpravě nezakotvuje povinnost smluvních stran dovolávat se nutně protiplnění, resp. plnění z neplatné smlouvy vázat na podmínku

¹⁴² Rozsudek NS ze dne 26. 8. 2015, sp. zn. 32 Cdo 2794/2013

¹⁴³ Usnesení NS ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 29 Odo 805/2011, Rozsudek NS ze dne 5. 12. 2012, sp. zn. 28 Cdo 1036/2012

¹⁴⁴ Rozsudek NS ze dne 28. 8. 2012, sp. zn. 23 Cdo 478/2012, Rozsudek NS ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. 32 Cdo 2437/2015, Usnesení NS ze dne 20. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2766/2009

¹⁴⁵ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 147-148.

¹⁴⁶ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 153-155.

vydání statků jím obdržných, pokud k jejich vydání nedošlo. Ponechává na vůli stran, aby se rozhodly, jak své právo budou uplatňovat, a zda budou povinnost k protiplnění namítat.¹⁴⁷ Přitom je třeba zdůraznit, že v soudním řízení bude aplikována obecná úprava, konkrétně důkazní břemeno (tvrzení i skutkových předpokladů vznesení námitky vzájemnosti) na straně bránícího se žalovaného, a současně bude řízení limitováno úpravou koncentrace řízení¹⁴⁸ a zákazem novot v odvolacím řízení.¹⁴⁹ Oboustranný přesun majetkových plnění musí být zjištěn ze skutečností, které vyšly najevo nebo byly zjištěny před soudem prvního stupně nebo ze zjištění učiněného na základě důkazů navržených před tímto soudem.¹⁵⁰ Následně i v rámci exekuce platí, že oprávněný musí prokázat, že ve vztahu k povinnému splnil povinnost nebo je připraven splnit to, co mu bylo soudem uloženo.¹⁵¹ Přitom platí, že rozhodnutí ukládající povinnost synallagmatického plnění je exekučním titulem výlučně pro oprávněného, a jemu tímto rozhodnutím žádná povinnost ukládána není.¹⁵² Vzájemná podmíněnost restituční povinnosti stran u neplatných, zrušených či zdánlivých smluv se prosadí i tam, kde jedna smluvní strana svůj nárok na vrácení smluvního plnění postoupila třetímu subjektu. Postupník je při uplatnění nabytého práva limitován stejně jako postupitel.¹⁵³

Zákon přiznává stranám vzájemnost restituční povinnosti, tedy povinnost vzájemně si vrátit předmět plnění. Předpokladem vzniku takového synallagmatického závazku mezi stranami je podle judikatury nejen oboustranně zavazující smlouva, ale poskytnutí samotného plnění (nabytí plnění jednou ze stran a poskytnutí plnění stranou druhou). Pokud k reálnému plnění nedošlo, restituční závazek vzniknout nemohl.¹⁵⁴

V případě, že k plnění mezi smluvními stranami z neplatné či zrušené smlouvy došlo, ale následně nedošlo k vrácení předmětu závazku jednou stranou nebo projevu takto učinit (tedy jedna ze stran povinnost vrátit plnění nesplnila ani

¹⁴⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidované znění), ze dne 3. 2. 2021.

¹⁴⁸ § 118b zákon číslo 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹⁴⁹ § 205a zákon číslo 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹⁵⁰ Rozsudek NS ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007

¹⁵¹ § 262 zákon číslo 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 43 zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů

¹⁵² Usnesení NS ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2924/2013

¹⁵³ Rozsudek NS ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2197/2013

¹⁵⁴ Usnesení NS ze dne 7. 5. 2013, sp. zn. 28 Cdo 3086/2012

reálné splnění nenabídla), nemůže se druhá smluvní strana dostat do prodlení.¹⁵⁵ Synallagmatický charakter závazku má tedy význam i pro běh promlčecí doby.

3.3.1 Obsah restituční povinnosti

V případě vrácení smluvních plnění z neplatných či zrušených právních jednání je preferována (v souladu s ust. § 2993 o. z.) naturální restituce, a pokud není dobře možná, nastupuje povinnost poskytnout peněžitou náhradu odpovídající výši obvyklé ceny (§ 2999 odst. 1 o. z.). Pokud jde o poskytnutí nepeněžitých plnění (ocenitelných v penězích) a získaný prospěch není možné dobře vydat, lze požadovat náhradu vyčíslenou v penězích. Takto proti sobě budou stát dva závazky relutární povahy a v rámci vypořádání bezdůvodného obohacení lze přiznat pouze to, o co peněžitá hodnota plnění jedné smluvní strany přesahuje hodnotu, kterou poskytla strana druhá.¹⁵⁶

Obsah restituční povinnosti poskytnout peněžitou náhradu je redukován ust. § 2999 odst. 1 větou druhou o. z., a to v rozsahu, v jakém se přičítá účelu pravidla vylučujícího platnost právního jednání. Odepřít lze tedy náhradu výhradně v rozsahu rozpornosti jednání, což nemusí být plná výše obvyklé ceny nebo smluvené úplaty, což může být učiněno pouze po důsledném a náležitém zvážení zájmu toho, komu má být právo na plnění (přiměřeně) upřeno. Podle důvodové zprávy (uvádějící případ jednání nezletilých) a konstantního stanoviska Ústavního soudu má být tato ustanovení aplikováno pouze ojediněle, a vážit v daném kontextu i otázku dobrých mravů.¹⁵⁷

V případě plnění z úplatné smlouvy je podle § 2999 odst. 2 (věta před středníkem) o. z. poskytována náhrada ve výši úplaty. Protiplnění je tedy odvislé nikoli od stanovení ceny obvyklé, ale od výše plnění poskytnutého ochuzeným. Na úplatnost smlouvy se usuzuje z konsensu obohaceného a ochuzeného (např. shoda stran o provedení díla za úplatu), a za úplatu lze považovat finanční prostředky, ale např. také směnu (v rámci směnné smlouvy). Nutně tedy nemusí dojít k transferu peněžního obnosu. Pokud dojde k částečnému či vadnému plnění, nemusí se (kvalitativně či kvantitativně) plnění se sjednanou odměnou shodovat, resp. by se tato měla kvalitě a rozsahu plnění přizpůsobit. Sjednaná cena bude v takovém

¹⁵⁵ Rozsudek NS ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 25 Cdo 3902/2009

¹⁵⁶ Rozsudek NS ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. 33 Odo 1615/2006

¹⁵⁷ Nález ÚS ze dne 8. 3. 2006, sp. zn. I. ÚS 3571/10, Nález ÚS ze dne 12. 5. 2011, sp. zn. I. ÚS 3571/10

případě jen základem ke stanovení rozsahu získaného prospěchu (typicky odstoupení od smlouvy z důvodu vad plnění).¹⁵⁸

Jako příklad smluvního úplatného plnění lze uvést ujednání objednatele a zhotovitele o vypracování projektu na konkrétní stavbu s dohodnutými (závaznými) vlastnostmi, přičemž po předložení projektu objednatel od smlouvy odstoupil pro podstatné vady díla a po vrácení nosiče s projektovou dokumentací zhotoviteli ničeho nezaplatil. Ačkoli soudy první i druhé instance přiznaly zhotoviteli obvyklou cenu díla – tedy projektové dokumentace (s odkazem na ust. § 2999 odst. 1 věta první, odst. 2 o. z. věta před středníkem, tedy souběžné uplatnění uvedených ustanovení), dovolací soud při akceptaci účinného odstoupení od smlouvy a přiznání důvodnosti vypořádání stran z titulu bezdůvodného obohacení dospěl k závěru, že bezdůvodné obohacení spočívá v hodnotě projektu pro objednatele díla). K určení uvedených kvality díla shledal za potřebné přibrání znalce, jehož závěry by měly být promítnuty následně do ceny úplaty, která byla původně stranami sjednána. V daném případě šlo tedy o hledání spravedlivého vypořádání závazkového vztahu z důvodu zrušené smlouvy.¹⁵⁹ Obdobně, tedy stanovením náhrady vycházející z objektivního posouzení hodnoty poskytnutého plnění, bylo postupováno např. i ve věcech 32 Odo 594/2005, 28 Cdo 4137/2011, 32 Cdo 2437/2015 nebo 28 Cdo 1271/2011.

Náhradu ve výši úplaty zákon vylučuje, pokud výše úplaty zakládá důvod neplatnosti smlouvy nebo důvod pro zrušení závazku, anebo byla-li výše úplaty takovým důvodem podstatně ovlivněna.¹⁶⁰ Jako příklad takového vyloučení plnění lze označit lichvu, sjednání kontraktu pod hrozbou násilí apod., ale také jednání zdánlivé (při absenci jeho vážnosti, srozumitelnosti či určitosti). Obohacení vzniklé z takového jednání se vyčísluje podle obvyklé ceny poskytnutého plnění.¹⁶¹

3.3.2 Poctivost a nepoctivost příjemce

V otázce restituční povinnosti je zákonem uplatňován dvojitý režim pro osobu příjemce plnění, a to v závislosti na jeho poctivosti. U poctivého příjemce, je-li

¹⁵⁸ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 153.

¹⁵⁹ Rozsudek NS ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1060/2017

¹⁶⁰ § 2999 odst. 2 věta za středníkem zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶¹ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 154.

plněno za úplatu, není restituční povinnost ustanovením § 3002 odst. 1 o. z., co se týká relutární náhrady, nijak dotčena.

Pokud předmět bezdůvodného obohacení zcizil poctivý příjemce za úplatu, může podle vlastní volby vydat buď peněžitou náhradu, anebo co utržil. V případě bezúplatného plnění nemá ochuzený právo na náhradu po obohaceném, ale na osobě, která od obohaceného předmět nabyla a nebyla v dobré víře, může náhradu požadovat, viz. § 3000–3001 o. z.¹⁶²

U nepoctivého příjemce platí, že je povinen k vydání toho, co nabyl v době, kdy obohacení získal. Pokud nebyl v dobré víře, je povinen vydat nejen vše, co obohacením nabyl, ale i plody a užítky, vč. užítku, který by jinak získal ochuzený. Pokud zcizil předmět bezdůvodného obohacení za úplatu, má ochuzený právo požadovat, aby mu byla podle jeho volby vydána buď peněžitá náhrada anebo co obohacený zcizením utržil, viz. § 3003–3004 o. z.

Pokud nelze předmět bezdůvodného obohacení dobře vydat platí, že s odkazem na § 2999 odst. 1 o. z. přichází v úvahu náhrada peněžitá, přičemž pro stanovení jejího rozsahu není podstatné, zda se poskytnuté plnění zkazilo, zaniklo, bylo zcizeno nebo zhoršilo, neboť kromě poctivosti příjemce nepodléhá finanční kompenzace žádné korekci.¹⁶³

Zcela specificky je v § 3002 odst. 2 o. z. upraveno úplatné užívání věci poctivým příjemcem (za situace, kdy je smlouva neplatná) neboť v takovém případě obohacený kompenzuje druhé straně náhradu za užívání věci jen v rozsahu jeho prospěchu. Jde o speciální úpravu, která vylučuje aplikaci obecné úpravy podle § 992 a násl. o. z., a tedy povinnost vydat užitek získaný užíváním neplatně nabyté věci. V případě, že bylo odstoupeno od smlouvy (např. o koupi nemovitosti), lze o užívání nemovitosti bez právního důvodu hovořit až po odstoupení od smlouvy, a pouze za dobu následující po tomto odstoupení je povinen dříve oprávněný držitel poskytnout prodávajícímu náhradu za užívání věci z titulu bezdůvodného obohacení.¹⁶⁴

¹⁶² ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bez důvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 158.

¹⁶³ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bez důvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 159.

¹⁶⁴ Úsnesení NS ze dne 5. 8. 2014, sp. zn. 28 Cdo 1941/2014

3.4. Náhrada nutných nákladů osobě vydávající předmět bezdůvodného obohacení

Ustanovení § 3005 o. z. souvisí s naturálním způsobem vydání bezdůvodného obohacení a postihuje případy, kdy obohacený vrací originální obohacení, které nabyl bez spravedlivého důvodu. Přiznává totiž obohacenému právo na náhradu nutných výdajů, které na věc (předmět bezdůvodného obohacení) vynaložil. Osobou povinnou k vydání bezdůvodného obohacení může být obohacený, ale i další osoba, která má věc u sebe.

Nutnými náklady se přitom rozumí náklady vynaložené na péči o faktický stav vydávané věci a na její řádné opatrování a daném případě se označují jako “plnění dotýkající se fyzického stavu věci”.¹⁶⁵ Nelze za ně považovat jiné než nutné (nevyhnutelné) náklady spojené s řádnou péčí o věc, a tedy pouze těch se může obohacený domáhat.¹⁶⁶ Současně je mu přiznáno právo oddělit od věci vše, čím ji zhodnotil na své náklady, pokud to její podstata umožňuje. Kritériem tady není ekonomická účelnost či technická obtížnost, ale možnost zhoršení podstaty věci. Nadto náklady na vydání věci nese ten, kdo věc vydává, přičemž na vydávajícím leží i důkazní břemeno tvrzení a prokázání nutných nákladů.¹⁶⁷

Předmětem vydání v důsledku neplatné kupní smlouvy může být i nemovitost, a v takovém případě jsou si účastníci povinni vydat vzájemná plnění, přičemž nejde o plnění vzájemně podmíněné, mající charakter synallagma. V daném případě uplatnila žalovaná nárok na náhradu vynaložených investic do nemovitosti žalobce, a žalobce naproti tomu úhradu odpovídající výši nájemného za užívání nemovitosti žalovanou v době 3 let před jejím vydáním (jako nárok z bezdůvodného obohacení) a dále úhradu částky odpovídající znehodnocení nemovitosti za dobu užívání a částky k obnově elektrického připojení (tyto jako nároky na náhradu škody).¹⁶⁸

Je zapotřebí zdůraznit, že předmětem vrácení plnění z bezdůvodného obohacení je jen to, co bylo poskytnuto na základě neplatné či zrušené smlouvy. Pokud bylo mezi stranami plněno nad rámec smlouvy, popř. plnění poskytnuto až

¹⁶⁵ Rozsudek NS ze dne 29. 1. 2013, sp. zn. 25 Cdo 2693/2011

¹⁶⁶ Rozsudek NS ze dne 13. 11. 2013, sp. zn. 28 Cdo 1942/2013

¹⁶⁷ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 160.

¹⁶⁸ Rozsudek NS ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2148/2000

po zrušení smlouvy, mohlo by jít v tomto rozsahu o plnění mimo smlouvu, resp. bezdůvodné obohacení získané plněním bez právního důvodu.¹⁶⁹

3.5. Okolnosti ovlivňující rozsah bezdůvodného obohacení

Povinnost vydat bezdůvodné obohacení (předmět nebo jeho peněžitou náhradu) je v zákoně modifikována v závislosti na specifických objektivních podmínkách, osudu předmětu bezdůvodného obohacení, subjektivním postoji obohaceného a speciální povaze dotčených (osobnostních) práv ochuzeného.

Z ustanovení § 3001 odst. 2 o. z. vyplývá, kdy je povinnost k vydání předmětu obohacení zcela vyloučena. Předpokladem je nezpůsobilost snadného vydání předmětu obohacení, jeho získání v dobré víře nebo bez svolení obohaceného, přičemž současně se nesmí jednat o stav zjevně odporující dobrým mravům. Zatímco nezpůsobilost předmětu bezdůvodného obohacení k vydání je třeba zkoumat z objektivních hledisek a k okamžiku jeho nabytí, ze zcela subjektivních hledisek je zapotřebí hodnotit a vykládat pojmy “v dobré víře” a “bez svolení obohaceného”.¹⁷⁰

Postoj obohaceného postihující přijetí plnění “bez svolení” vyžaduje absenci jakéhokoliv souhlasu (i konkludentního), nestačí tedy jeho nečinnost. Je nutný výslovný projev nesouhlasu obohaceného nebo jeho neznalost (nevědomost), že mu bylo poskytnuto plnění představující jeho majetkový prospěch, a tedy mu zcela odňata možnost se k tomu, jakkoliv vyjádřit. Nesouhlas jako negativní skutečnost je třeba podle judikatorní praxe dokazovat, a to zejména pomocí nepřímých důkazů.¹⁷¹ Důkazní břemeno je na obohaceném jako účastníkovi řízení, kterému by byla existence příslušné skutečnosti ku prospěchu.¹⁷²

Pokud jde o “nabytí v dobré víře”, přichází v úvahu zejména vydržení. I v tomto případě jsou hodnoceny nikoli subjektivní tvrzení držitele, ale objektivní okolnosti. V rámci hodnocení musí být důkladně přezkoumáváno, zda držitel neměl skutečně po celou vydržecí dobu pochybnosti o existenci svého práva k věci. Jde tedy o případ, kdy o určitých významných nedostatecích v jeho jednání neví, a ani o nich vzhledem k okolnostem vědět nemohl. Pokud z okolností vyplývá opak,

¹⁶⁹ Rozsudek NS ze dne 13. 11. 2013, sp. zn. 28 Cdo 1942/2013

¹⁷⁰ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bezdůvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 132.

¹⁷¹ Usnesení NS ze dne 21. 1. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1007/2013

¹⁷² Rozsudek NS ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 23 Cdo 2987/2012

nemůže se nabytí v dobré víře úspěšně dovolávat. Pro účely posouzení poctivosti se obecně vychází z měřítka průměrně rozumné osoby ve smyslu ust. § 4 odst. 2 o. z. Např. pokud nabyvatel nemovitosti začne omylem užívat i další přílehlající část pozemku, je dobrá víra zpravidla vyloučena tam, kde i laik musí při zachování běžné opatrnosti poznat, že užívá více, než koupil.¹⁷³ Důkazní břemeno má ochuzený, který musí v řízení vyvrátit domněnku poctivosti a jednání v dobré víře, kterou zákon v ust. § 7 o. z. uvádí, přičemž judikatura je konstantní v tom, že pouhé popření dobré víry obohaceného je pro vyvrácení zákonné domněnky postačující.¹⁷⁴

Otázka dobrých mravů v pojetí ust. § 3001 odst. 2 o. z. znamená, že v rámci vypořádání vztahů z bezdůvodného obohacení nemá dojít k zásadnímu nepoměru mezi stranami v podobě hodnoty nabytého plnění a hodnoty utrpěné ztráty. Jde o úpravu tzv. vnuceného obohacení, které nelze dobře vydat. Za příklad je uváděno např. nákladné investování do nemovitosti, jejíž zhodnocení nebude dosahovat těchto vynaložených nákladů, a v takovém případě by se kritérium dobrých mravů uplatnilo (jinak by si ochuzený mohl bez náhrady ponechat vše, čeho se mu dostalo). Podobná situace by nastala v případě, kdy zemědělec pohnojil pozemek svého souseda či stavební společnost omylem nahodila fasádu sousedního domu, ne svého klienta. Naproti tomu se tohoto ustanovení neužije v případě, že banka omylem připiše na účet svého klienta platbu, která mu nepřísluší.¹⁷⁵

Pro předmět bezdůvodného obohacení, pokud došlo k jeho (fyzické) zkáze, ztrátě nebo zhoršení z příčin, které jdou k tíži ochuzeného, platí podle § 2999 odst. 3 o. z., že obohacený nahradí nanejvýš tolik, co ušetřil na vlastním majetku. Toto ustanovení tedy modifikuje obecné pravidlo § 2999 odst. 1 o. z., a pojmově je vyloučeno ve vztahu k peněžitému plnění a uživatímu oprávnění, za které má být poskytováno peněžité plnění, a dále u věcí zastupitelných. Příčiny, na základě, nichž byl předmět bezdůvodného obohacení dotčen, musí nastat v době, kdy s předmětem ochuzený disponoval a neměl možnost jejich vznik a průběh ovlivnit resp. nastaly čistě náhodně (např. vlivem přírodní katastrofy). Pokud se hovoří o “ušetření na majetku” obohaceného, nejedná se o pouze o výslednou hodnotu

¹⁷³ Rozsudek NS ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1253/99

¹⁷⁴ Rozsudek NS ze dne 7. 5. 2003, sp. zn. 29 Odo 180/2003

¹⁷⁵ BEZOUŠKA, Petr a Lucie Piechowiczová. *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny* [online]. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-819-2 [cit. 2023-03-04]. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

předmětu obohacení, ale přihlíží se při stanovení obohacení k celkově době, kdy s předmětem obohacení disponoval (a dosahoval z něho užitku).¹⁷⁶

Předmět bezdůvodného obohacení může být dále zcizen, čímž chápeme souhrnně možné (právní) dispozice s vlastnickým právem. Právní úprava v ust. § 3001 o. z. rozlišuje, zda předmět bezdůvodného obohacení zcizil poctivý příjemce za úplatu nebo bezúplatně, přičemž v prvním případě může vydat peněžitou náhradu nebo co utržil podle jeho výběru, ve druhém případě nemá ochuzený vůči obohacenému právo na náhradu. Takové oprávnění má však vůči osobě, která předmět od obohaceného nikoli v dobré víře nabyła. Postavení ochuzeného má i vlastník věci, který nemůže reálně dosáhnout získání vlastněné věci, například proto, že neví, kdo a kde věc drží. Jeho vlastnické právo a právo na vydání věci nezanikají v případě, že uplatnil nárok na náhradu škody, avšak pokud by dosáhl uspokojení prostřednictvím náhrady škody, tak by později uplatněným právem na vydání věci dosáhl bezdůvodného obohacení vůči tomu, kdo mu škodu nahradil. Konkurence těchto nároků nemá za následek zánik práva na vydání věci.¹⁷⁷ Případy, kdy obohacený přistoupí k bezúplatnému zcizení předmětu bezdůvodného obohacení, se vzhledem k absenci speciální úpravy posuzují podle základního pravidla dle § 2999 odst. 1 o. z. a ochuzenému je přiznávána náhrada ve výši odpovídající jeho obvyklé ceny. V dané souvislosti třeba zmínit subsidiaritu institutu bezdůvodného obohacení ve vztahu k ostatním institutům, např. náhradě škody.¹⁷⁸

Poctivost obohaceného je další z okolností, která může zasáhnout do rozsahu přiznané restituční povinnosti. Poctivý příjemce podle § 3000 o. z. má povinnost vydat, co nabył, nanejvýš však v rozsahu, v jakém obohacení při uplatnění práva trvá. Naproti tomu obohacený, který nebył v dobré víře, má podle § 3004 odst. 1 o. z. povinnost vydat vše, co obohacením nabył, včetně plodů a užitků, a rovněž nahradit užitek, který by ochuzený byl získal. Podle § 3003 o. z. je nepoctivý příjemce povinen vydání toho, co nabył v době, kdy obohacení získal.¹⁷⁹

¹⁷⁶ BRIM, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0. s. 61-62.

¹⁷⁷ Rozsudek NS ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2419/2012

¹⁷⁸ Rozsudek NS ze dne 3. 7. 2015, sp. zn. 28 Cdo 4458/2014

¹⁷⁹ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bez důvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 134-135

Poctivost představuje v tomto pojetí subjektivní dobrou víru a přesvědčivou nevědomost obohaceného o nedostatku vlastního práva. Pro dobrou víru je přípustný omluvitelný omyl o existenci či neexistenci právně významných skutečností. Naproti tomu nepoctivým může být (v rámci držby podle § 992 odst. 1 o. z.) jednak ten, kdo o nepoctivosti držby ví, ale i ten, kdo je subjektivně přesvědčen o poctivosti svého jednání, avšak z okolností mu musí být zřejmé, že vykonává právo, které mu nenáleží. Jednající tedy konal v právním omylu, ačkoli postupoval s obvyklou mírou opatrnosti, kterou lze se zřetelem k okolnostem konkrétního případu na každém požadovat. Právní omyl spočívá v neznalosti anebo v neúplné znalosti obecně závazných právních předpisů a z toho vyplývajícího nesprávného posouzení důsledků právních skutečností. O takový omyl však nejde, pokud vychází z neznalosti jednoznačně formulovaného ustanovení zákona.¹⁸⁰ Optikou ust. § 7 o. z. je však při řešení otázky poctivosti či nepoctivosti příjemce vycházet z poctivosti a jednání v dobré víře, případně v řízení prokazovat opak.¹⁸¹

Rozsah obohacení lze chápat diferencovaně v závislosti na předmětu plnění. Pokud je předmětem plnění např. nájemné za užívání pozemku, plnění za jiného nebo přijetí finančního obnosu, či poskytnutí služby, nedoznává hodnota získaného majetkového prospěchu změn v čase. Je tak platná obecná úprava restituční povinnosti podle ust. § 2999 o. z. Pokud by však šlo o např. stavební práce, a přesun majetkových hodnot by tedy nějaký čas přetrvával, nárůst hodnoty stavby by byl v čase od nabytí obohacení do uplatnění práva proměnlivý, např. stoupající nebo klesající. V takovém případě platí pro vypořádání ust. § 3000 o. z.¹⁸²

3.6. Restituční povinnost při nabytí bezdůvodného obohacení zásahem do přirozeného práva

Ustanovení § 3004 odst. 2 o. z. upravuje výši nároku na vydání bezdůvodného obohacení, které bylo získáno v souvislosti s porušením přirozených práv člověka (dle části první, hlavy I, II. o.z.). *“Těmito právy se rozumí zejména život, zdraví, důstojnost, právo žít v příznivém životním prostředí, čest, vážnost,*

¹⁸⁰ Rozsudek NS ze dne 3. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 4881/2008

¹⁸¹ § 7 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁸² BRIM, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0. s. 142-143.

soukromí a projevy osobní povahy. Jedná se o neuzavřený výčet.”¹⁸³ Ochuzený může v takovém případě požadovat za neoprávněné nakládání s hodnotami týkajícími se jeho osobnosti namísto plnění uvedeného v odst. 1 cit. ustanovení dvojnásobek odměny obvyklé za udělení souhlasu s takovým nakládáním. Pokud však soud shledá spravedlivý důvod, může rozsah plnění dále přiměřeně zvýšit.

Primárním předpokladem je tedy zjištění, zda se určitá osoba na úkor jiného z takového zásahu vůbec obohatila. Tedy jestliže obohacený neoprávněného zásahu do přirozeného práva jiného např. obchodně využije a má z takového jednání prospěch, může ochuzený požadovat poskytnutí příslušného dvojnásobku odměny obvyklé za udělení souhlasu s takovým nakládáním.¹⁸⁴ V dané souvislosti lze odkázat na judikaturu, která hovoří o případě využití podobizen a obrazových snímků v reklamě, když tyto žalovaná získala bez souhlasu žalobců. Výše bezdůvodného obohacení byla v daném případě stanovena v závislosti na úplatě, která se osobám v postavení žalobců za užití podobizen v reklamě běžně poskytuje, s přihlédnutím k rozsahu a specifickým okolnostem užití. Pro stanovení výše bezdůvodného obohacení nebyla rozhodující skutečnost, že k užití podobizen došlo neoprávněně.¹⁸⁵ Ustanovení § 3004 odst. 2 o. z. je tedy využitelné zejména v případech tzv. komercializovatelného práva. Nutno však zdůraznit, že samotný zásah do přirozeného práva jako takové dané ustanovení nepostihuje, na ten dopadá odpovědnost za škodu s uplatněním přiměřeného zadostiučinění.¹⁸⁶ Právo na vydání bezdůvodného obohacení není vyloučeno uplatněním náhrady škody či peněžitým zadostiučiněním, neboť uvedené nároky jsou samostatnými nezávislými majetkovými nároky z titulu zásahu do ochrany osobnosti, když každý nahrazuje jiný druh újmy.¹⁸⁷ Ústavní soud souběh takových uplatnitelných nároků aproboval.¹⁸⁸

¹⁸³ NOVOTNÝ Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZÁHOŘOVÁ. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody* [online]. Praha: Grada Publishing, 2014 [cit. 2023-03-06]. ISBN 978-80-247-5165-8. Přejato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

¹⁸⁴ JIRSA, Jaromír, Lucie SVĚŽENOVÁ., Jiří VEČEŘA. a Tadeáš HOLUB, *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)* [online]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018 [cit. 2023-03-11]. ISBN 978-80-7624-007-0. Přejato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

¹⁸⁵ Rozsudek NS ze dne 20. 7. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4755/2009

¹⁸⁶ NOVOTNÝ Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZÁHOŘOVÁ. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody* [online]. Praha: Grada Publishing, 2014 [cit. 2023-03-09]. ISBN 978-80-247-5165-8. Přejato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

¹⁸⁷ Rozsudek NS ze dne 20. 7. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4755/2009

¹⁸⁸ Usnesení ÚS ze dne 20. 5. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01

3.7. Promlčení

Jednou ze základních zásad římského práva je zásada, že “bdělým náležejí práva”. Vystihuje zejména to, že by každý nositel práv měl dbát na to, aby svá práva řádně a včas hájil, pokud do nich někdo zasáhne. Za včasné uplatnění práva se rozumí uplatnění v promlčecí lhůtě. Po jejím uplynutí již dlužník nemá povinnost plnit, a pokud plní z vlastní vůle, nejde o bezdůvodné obohacení. Námitku promlčení musí dlužník ve sporu před soudem uplatnit, a pokud tak neučiní, soud věřiteli promlčené právo přizná.¹⁸⁹

Právo na vydání bezdůvodného obohacení se jako většina majetkových práv podle § 611 o. z. promlčuje. Platí obecná úprava § 609 o. z., tedy není-li v promlčecí lhůtě právo vykonáno, dojde k jeho promlčení a dlužník není povinen plnit. Pokud však dlužník plnil po uplynutí promlčecí lhůty, nemůže požadovat vrácení toho, co plnil. K promlčení se přihlíží jen v případě, že to je řádně namítnuto dlužníkem. V případě neplatné smlouvy, plnění ze zrušeného závazku nebo na základě zdánlivého právního jednání jsou strany povinny vrátit, co nabyly, a soud k námitce promlčení přihlíží jen tehdy, pokud mohla námitku učinit i druhá strana.¹⁹⁰ Občanský zákoník stanoví, že výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy, přičemž toto hledisko může být uplatněno i k námitce promlčení.¹⁹¹ Jde však o mimořádné a výjimečné případy, kdy by došlo zjevně ke zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí lhůty nezavinil a vůči němuž by šlo o nepřiměřený postih.¹⁹²

Co se týká rozporu s dobrými mravy, lze takovou námitku uplatnit a vztáhnout pouze na okolnosti, za kterých je námitka promlčení uplatněna, nikoli na okolnosti a důvody, z nichž je dovozován vznik uplatněného nároku. Samotné vznesení námítky promlčení nelze považovat za námitku v rozporu s dobrými mravy, ale za zákonný prostředek obrany a současně projev jistoty právních vztahů. Rozpor s dobrými mravy by byl dán tehdy, pokud by uplatnění námítky promlčení bylo výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který to nezavinil.¹⁹³

¹⁸⁹ NOVOTNÝ Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZÁHOŘOVÁ. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody* [online]. Praha: Grada Publishing, 2014 [cit. 2023-03-13]. ISBN 978-80-247-5165-8. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

¹⁹⁰ § 610 odst. 1,2 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁹¹ Usnesení NS ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2371/2014

¹⁹² Rozsudek NS ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000

¹⁹³ Rozsudek NS ze dne 29. 8. 2019, sp. zn. 28 Cdo 2438/2019

Námítka promlčení je námitkou s hmotněprávními důsledky,¹⁹⁴ a jako na takovou se nevztahuje, z důvodu zachování rovnosti stran, poučovací povinnost soudu. Lze ji uplatnit kdykoli v průběhu řízení až do pravomocného rozhodnutí ve věci a v dovolacím řízení je její uplatnění již nepřípustné.¹⁹⁵ Její uplatnění je tedy možné i před soudem odvolacím, ale pouze na základě skutečností, které vyšly najevo nebo byly zjištěny před soudem prvního stupně.¹⁹⁶

Úprava promlčecích lhůt vychází z koncepce dvou na sobě nezávislých promlčecích lhůt – subjektivní a objektivní. Pro bezdůvodné obohacení je zvláštní zákonná úprava pro počátek subjektivní promlčecí lhůty (§ 621 o. z.), jež spojuje počátek této lhůty s vědomostí, že k bezdůvodnému obohacení došlo a o osobě povinné k jeho vydání. Pro délku subjektivní promlčecí lhůty platí obecné ust. § 629 odst. 1 o. z., a její délka je tedy tři roky. Objektivní lhůta (upravená zvláštním ustanovením) je v případě bezdůvodného obohacení deset, resp. u úmyslného nabytí obohacení patnáct let, přičemž její počátek jak podle § 638 odst. 1 o. z., tak podle § 638 odst. 2 o. z., připadá na okamžik, kdy k bezdůvodnému obohacení došlo.¹⁹⁷ Obě promlčecí lhůty (subjektivní a objektivní) běží na sobě nezávisle a pokud marně uplyne alespoň jedna z nich, a je vznesena námitka podjatosti, nelze právo přiznat.¹⁹⁸

Nově obsahuje zákonná úprava institut sjednání kratší či delší promlčecí lhůty podle § 630 odst. 1 o. z., kdy strany si mohou sjednat kratší nebo delší promlčecí lhůtu, než stanoví zákon. Tato se počítá ode, kdy mohlo být právo uplatněno poprvé, a to v trvání nejméně jednoho a nejvíce v trvání patnácti let. Podle odst. 2 cit. ustanovení se nepřihlíží k ujednání, kterým byla kratší nebo delší lhůta sjednána v neprospěch slabší strany.¹⁹⁹

3.7.1 Subjektivní promlčecí lhůta

Ve vztahu k právu na vydání bezdůvodného obohacení se počátek a délka promlčecí lhůty řídí obecnými ustanoveními § 619 a § 629 o. z. a speciálním ustanovením § 621 o. z. Promlčecí lhůta může počít běžet až od okamžiku, kdy je

¹⁹⁴ Rozsudek NS ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 504/2007

¹⁹⁵ Rozsudek NS ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 29 Odo 1158/2003

¹⁹⁶ Usnesení NS ze dne 21. 9. 2011, sp. zn. 22 Cdo 129/2011

¹⁹⁷ BRIM, Luboš. *Úvod do práva bezdůvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0. s. 94-95.

¹⁹⁸ Usnesení NS ze dne 18. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3148/2009

¹⁹⁹ ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bez důvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2. s. 173.

možné právo vykonat poprvé, a nemůže začít běžet od okamžiku předcházející momentu, k němuž bezdůvodné obohacení vůbec vzniklo.²⁰⁰ Pro počátek běhu subjektivní promlčecí doby k uplatnění práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení se vyžaduje skutečná (prokázaná) vědomost oprávněného o vzniku a osobě obohaceného. Není tedy rozhodné, kdy věřitel vyzval dlužníka k plnění, nýbrž kdy nabyl povědomost o tom, že došlo na jeho úkor k získání bezdůvodného obohacení a kdo ho získal, a také se obeznámil se skutkovými okolnostmi, z nichž lze odpovědnost za bezdůvodné obohacení dovodit. Oprávněný má v takovém případě k dispozici údaje, které mu umožňují podat žalobu (vzájemnou žalobu) o vydání plnění z bezdůvodného obohacení.²⁰¹

Donedávna se tedy vycházelo z toho, že schopnost věřitele právně kvalifikovat rozhodné skutkové okolnosti není pro určení počátku promlčecí lhůty primární, i když určité poznání o “laické” právní kvalifikaci bylo vyžadováno. Nově do výkladu tohoto výkladu vstoupil Ústavní soud, který poprvé přišel s tím, že mezi okolnosti rozhodné pro zahájení běhu promlčecí lhůty je i určité poznání laické právní kvalifikace.²⁰² Používá pojmu “poznatelnost”, a vykládá jej v kontextu co věřitel mohl a měl ohledně skutkových okolností znát, aby si mohl vytvořit relevantní úsudek, a tedy kdy bezesporu již měl reálnou možnost poznat, že nějakou pohledávku za dlužníkem z titulu bezdůvodného obohacení má.²⁰³

Obecně platí, že v případě uplatnění práva vymahatelného u orgánu veřejné moci, je počátkem lhůty okamžik, kdy mohlo být právo uplatněno poprvé. V případě soudního rozhodování může dojít ke vzniku bezdůvodného obohacení okamžikem právní mocí zrušujícího rozsudku dovolacího soudu, a v takovém případě by od tohoto data začala plynout objektivní tříletá promlčecí doba. Naproti tomu subjektivní promlčecí doba by začala plynout až od právní moci rozsudku odvolacího soudu v dalším řízení (který rozhodoval ve věci poté, co bylo jeho rozhodnutí zrušeno dovolacím soudem).²⁰⁴

²⁰⁰ Usnesení NS ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 28 Cdo 3833/2014

²⁰¹ Usnesení NS ze dne 25. 4. 2018, sp. zn. 33 Cdo 1744/2017

²⁰² Nález ÚS ze dne 10. 5. 2022, sp. zn. III. ÚS 2127/21

²⁰³ PASEKOVÁ, Eva. *Místopředseda Nejvyššího soudu: Závěry judikatury Soudního dvora EU v otázkách promlčení nelze mechanicky aplikovat na všechny případy*. In: *Ceska-justice.cz* [online]. Praha: Media Network, 22.2.2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/02/mistopredseda-nejvyssiho-soudu-zavery-judikatury-soudniho-dvora-eu-v-otazkach-promlčení-nelze-mechanicky-aplikovat-na-vsechny-případy/>

²⁰⁴ Rozsudek NS ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 31 Cdo 3309/2011

U práva na vydání bezdůvodného obohacení je tímto okamžikem doba, kdy se oprávněná osoba dozvěděla o tom, že došlo na její úkor k získání bezdůvodného obohacení a kdo je získal, přičemž je vyžadována skutečná, nikoli jen předpokládaná vědomost oprávněného.²⁰⁵ Zásadní je tedy okamžik, kdy ochuzený získal dostatečné povědomí o skutkových okolnostech svědčících pro naplnění některé ze skutkových podstat bezdůvodného obohacení. Naproti tomu není pro běh promlčecí lhůty významný moment, kdy se ochuzený dozví o přesné výši bezdůvodného obohacení, pokud má alespoň orientační představu o rozsahu získaného prospěchu.²⁰⁶

Je-li důvodem bezdůvodného obohacení plnění na základě neplatné smlouvy, je pro počátek běhu promlčecí lhůty významný ten moment, kdy bylo ochuzeným poskytnuto plnění, jímž se obohacený obohatil, a to i v případě nedostatečného vyhodnocení vzájemných ujednání jako možných důvodů jeho neplatnosti.²⁰⁷ V případě absolutně neplatné smlouvy, o níž byl žalobce přesvědčen, že je platná, a proto od ní domněle odstoupil, by za počátek promlčecí lhůty bylo možné považovat okamžik odstoupení od smlouvy, neboť tehdy se žalobce nejdříve mohl dozvědět o vzniku bezdůvodného obohacení. V případě plnění z právního důvodu, který odpadl, je počátek běhu promlčecí lhůty tedy vázán na okamžik, kdy došlo k namítnutí neplatnosti právního jednání.²⁰⁸

3.7.2 Objektivní promlčecí lhůta

Objektivní promlčecí lhůta představuje maximální časový limit, v rámci něhož lze uplatnit nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Zákon stanoví tuto délku na 10 resp. 15 let od doby, kdy k bezdůvodnému obohacení došlo, v závislosti na tom, zda se tak stalo v důsledku úmyslného jednání obohaceného či nikoli. “Úmysl” občanský zákoník nevymezuje, při jeho výkladu se vychází z trestněprávní teorie, tedy rozlišuje obsah i formy zavinění, konání i nekonání, úmysl přímý i nepřímý.²⁰⁹

²⁰⁵ Usnesení NS ze dne 27. 3. 2007, sp. zn. 33 Odo 306/2005, Usnesení NS ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 28 Cdo 3833/2014

²⁰⁶ Rozsudek NS ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2638/2012, Rozsudek NS ze dne 1. 4. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2022/2015

²⁰⁷ Rozsudek NS ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3332/2010

²⁰⁸ Usnesení NS ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. 28 Cdo 1957/2012

²⁰⁹ Rozsudek NS ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 33 Odo 938/2002, Usnesení NS ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 28 Cdo 326/2011, Usnesení NS ze dne 3. 6. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5236/2014

Objektivní promlčecí lhůta tedy běží ode dne, kdy k získání bezdůvodného obohacení došlo,²¹⁰ a pokud je poskytováno plnění bez právního důvodu postupně po dílčích částkách, objektivní promlčecí lhůta počíná běžet u každé z nich zvlášť v okamžiku, kdy k plnění došlo. Každá z dílčích plateb plnění má tak svůj samostatný právní osud, promlčuje se samostatně a rovněž se samostatně posuzuje případné prodlení s jejím vydáním,²¹¹ a k uplatnění takového práva na plnění z bezdůvodného obohacení začínají běžet objektivní i subjektivní promlčecí doby zvlášť.²¹²

Je-li plněno bez právního důvodu, počíná objektivní promlčecí lhůta běžet ode dne následujícího po dni, kdy bylo plněno, tedy přijetím tohoto plnění.²¹³ U protiprávního užití cizí hodnoty počíná běžet promlčecí lhůta následující den poté, kdy se takovým jednáním osoba protiprávně obohatila. A pokud bylo plněno za někoho, jenž měl po právu plnit sám, počíná běh promlčecí lhůty ode dne následujícího po poskytnutí takového plnění.²¹⁴

Kazuistika je v tomto ohledu velice rozmanitá. Např. pro počátek běhu objektivní promlčecí doby pro uplatnění nároku na vrácení bezdůvodného obohacení získaného na základě plnění podle neplatné nájemní smlouvy je rozhodný den, kdy žalobce uhradil, resp. byla připsána na účet žalované částka úhrady sjednaného nájemného.²¹⁵ V případě závazku z nepojmenované smlouvy a poskytnutí plnění za účelem získání družstevního bytu pro žalobkyni žijící ve společném soužití s žalovaným přestal právní důvod pro plnění existovat ve chvíli, kdy účastníci zrušili společné soužití a společné užívání dotčeného bytu.²¹⁶ U zálohy na plnění poskytnuté před uzavřením zamýšlené smlouvy pominula důvodnost platby v momentu, kdy bylo seznatelné, že zamýšlená smlouva realizovaná nebude. Tímto okamžikem se záloha stává bezdůvodným obohacením nabytým plněním z právního důvodu, který odpadl.²¹⁷ Pokud došlo k pravomocnému uložení povinnosti soudním rozhodnutím, které neodpovídalo

²¹⁰ Rozsudek NS ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 33 Cdo 2014/2014

²¹¹ Rozsudek NS ze dne 14. 12. 2006, sp. zn. 33 Odo 52/2005

²¹² Rozsudek NS ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 33 Cdo 466/2014

²¹³ Usnesení NS ze dne 14. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4545/2010, Rozsudek NS ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. 28 Cdo 2116/2014

²¹⁴ KINDL, Milan, Tomáš KINDL, Michaela KINDLOVÁ, Alexander Šíma, a kol. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou – Svazek V – Právní skutečnosti (§ 545–654)* [online]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018 [cit. 2023-03-17]. ISBN 978-80-906391-9-5.

²¹⁵ Rozsudek NS ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 33 Odo 1025/2002

²¹⁶ Rozsudek NS ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. 28 Cdo 2716/2008

²¹⁷ Usnesení NS ze dne 3. 8. 2015, sp. zn. 28 Cdo 535/2015

skutečným hmotněprávním poměrům a žalovaný plnil na neexistující dluh, pak okamžikem, kdy bylo rozhodnutí, na jehož základě bylo plněno, pravomocně zrušeno, započal běh promlčecí doby k uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení.²¹⁸

²¹⁸ Rozsudek NS ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 31 Cdo 3309/2011

Závěr

Jak bylo řečeno v úvodu, k tématu mé diplomové práce bylo přistoupeno s velkým respektem, a jednak, vzhledem k rozsahu problematiky, s cílem postihnout alespoň základní obsah institutu bezdůvodného obohacení z pohledu platné judikatury. Vzhledem k omezenému rozsahu práce bylo možné podat toliko základní přehled teoretických a judikatorních poznatků k pochopení dané problematiky, i když téma samotné by si zasloužilo obsáhlejší pojednání.

Ačkoli stěžejní problematika práce souvisí s platnou právní úpravou, nebylo možné opomenout skutečnost, že historie institutu bezdůvodného obohacení sahá až do římského práva, a přes společensko – historické změny, k nimž v průběhu novodobé historie došlo, zůstala jeho podstata doposud zachována. Úvod práce je tedy věnován stručnému historickému přehledu a vývoji problematiky až do dnešní podoby, kterou představuje občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Jeho přijetím byla dovršena právní transformace soukromoprávních vztahů odpovídající současným společenským poměrům. Na tyto změny reagovala i judikatura, která současně svými rozhodnutími zajišťuje kontinuitu a stabilitu rozhodovací praxe.

Základní změny, které přineslo přijetí občanského zákoníku, a na které již reagovala judikatorní praxe, lze shrnout následovně:

Právní úprava bezdůvodného obohacení v současné podobě zahrnuje generální klauzuli (§ 2991 odst. 1) a demonstrativní výčet skutkových podstat bezdůvodného obohacení (§ 2991 odst. 2), obojí pozitivním vymezením. Naproti tomu negativně vymezuje tzv. výluky z bezdůvodného obohacení, jejichž výčet čítá případy uvedené v ust. § 2992, 2997 a 2998. Korektivem pro posouzení povahy obohacení je v případě bezdůvodného obohacení absence tzv. spravedlivého důvodu.

Uplatnění práva na vydání bezdůvodného obohacení není již vázáno na vyslovení vzájemné povinnosti plnění a došlo tedy k rozšíření svobodné vůle smluvních stran. Současně došlo k rozšíření možného okruhu osob, ve vztahu k nimž lze právo na vydání bezdůvodného obohacení uplatnit (§ 2994, 2995).

Na základě objasnění skutkových okolností a podřazení daného případu konkrétní skutkové podstatě bezdůvodného obohacení lze následně stanovit způsob a rozsah povinnosti k vydání bezdůvodného obohacení, přičemž primárně je

poskytována restituce naturální, a není-li to dobře možné, nastupuje režim relutární (peněžní) restituce. Kritéria pro poskytnutí náhrady upravuje § 2999 a násl., přičemž rozhodnou je v zásadě obvyklá cena majetkové hodnoty nebo úplata, za kterou bylo ochuzeným podle smlouvy plněno. Zvláštní úprava pro stanovení rozsahu restituční povinnosti platí v případě nabytí bezdůvodného obohacení zásahem do přirozeného práva člověka (§ 3004 odst. 2).

Na stanovení rozsahu restituční povinnosti mají vliv některé zákonem předpokládané okolnosti, z nichž nejvýznamnější je otázka poctivosti či nepoctivosti příjemce (§ 3000, 3001, 3003, 3004).

Výkon práva na vydání bezdůvodného obohacení se dotýká problematiky promlčení (§ 609 a násl.), přičemž délka objektivní promlčecí lhůty u bezdůvodného obohacení je diferencována podle toho, zda k jeho vzniku došlo úmyslně či nikoli (§ 638).

Cílem mé práce bylo zachytit základní otázky problematiky bezdůvodného obohacení z pohledu judikatorní praxe, což si myslím, bylo splněno. Domnívám se však, že by si daná problematika zasloužila více hlubší pozornosti v odborné literatuře, a současně by z praktických důvodů měla být přiblížena a popularizována širší veřejnosti.

Resumé

As was already discussed in the introduction, the topic of my diploma thesis was approached with great respect with the aim of covering at least the basic content of the institute of unjust enrichment from the point of view of valid jurisprudence. Due to the limited scope of the work, it was only possible to provide a basic overview of theoretical and judicial knowledge to understand the issue, although the topic itself deserves a more comprehensive discussion.

Despite the fact that the main issue of the thesis is related to valid legal regulation, it was impossible to ignore the fact that the history of the institute of unjust enrichment dates back to Roman law, and despite the socio-historical changes that have occurred in the course of modern history, its essence has remained preserved until now. The introduction of the thesis is therefore devoted to a brief historical overview and development of the issue up to the present form, which is represented by the Civil Code (Act No. 89/2012 Coll., Civil Code). Its admission completed the legal transformation of private law relations corresponding to current social conditions. The jurisprudence also responded to these changes, which at the same time ensured the continuity and stability of decision-making practice with its decisions.

The basic changes brought by the admission of the Civil Code to which judicial practice has already responded can be summarized as follows:

The legal regulation of unjust enrichment in its current form includes a general clause (§ 2991 para. 1) and a demonstrative list of the facts of unjust enrichment (§ 2991 para. 2), both with a positive definition. On the other hand, it negatively defines the so-called exclusions from unjust enrichment, the list of which includes the cases mentioned in Sections 2992, 2997 and 2998. The corrective for assessing the nature of enrichment in the case of unjust enrichment is the absence of a so-called just reason.

The appeal of the right to issue unjust enrichment is no longer tied to the declaration of a mutual obligation of performance, and thus the free will of the contracting parties has been expanded. At the same time, there was an expansion of the possible range of persons in relation to whom the right to issue unjust enrichment can be exercised (§ 2994, 2995).

Based on the clarification of the factual circumstances and the subordination of the given case to the specific factual nature of unjust enrichment, the method and scope of the obligation to issue unjust enrichment can subsequently be determined, whereby restitution in kind is primarily provided, and if this is not possible, the regime of re-lutary (monetary) restitution begins. The criteria for the provision of compensation are regulated by § 2999 et seq., while the usual price of the property value or the payment for which the impoverished person was paid according to the contract is decisive. A special provision for determining the extent of the restitution obligation applies in the case of acquisition of unjustified enrichment by interference with a person's natural right (§ 3004, paragraph 2).

The determination of the scope of the restitution obligation is influenced by certain circumstances foreseen by law, the most significant of which is the question of honesty or dishonesty of the recipient (§ 3000, 3001, 3003, 3004).

The appeal of the right to issue unjust enrichment affects the issue of limitation (Section 609 et seq.), while the length of the objective limitation period for unjust enrichment is differentiated according to whether it was created intentionally or not (Section 638).

The goal of my diploma thesis was to capture the basic issues of unjust enrichment from the perspective of judicial practice, which I think was accomplished. However, I believe that the given issue deserves more in-depth attention in professional literature, and at the same time, for practical reasons, it should be brought closer to and popularized by the wider public.

Seznam použité literatury

Tištěné a elektronické monografie

BEZOUŠKA, Petr a Lucie Piechowiczová. *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny* [online]. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-819-2. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

BÍLKOVÁ, Jana. *Bez důvodné obohacení v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-579-4.

BRIM, Luboš. *Úvod do práva bez důvodného obohacení*. Praha: C. H. Beck, 2022, 103 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-890-0.

DOSTALÍK, Petr. *Conditiones ke kořenům bez důvodného obohacení*. Praha: Auditorium, 2018, 240 s. ISBN 978-80-87284-74-2.

ELIÁŠ, Jan, Luboš BRIM a Hana ADAMOVÁ. *Bez důvodné obohacení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 252 s. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-407-2.

FIALA, Josef, Milan KINDL a kol. *Občanské právo hmotné. 2., upr. vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 656 s. ISBN 978-80-7380-228-8.

HULMÁK, Milan, a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo: zvláštní část (§2055-3014): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 2072 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.

JIRSA, Jaromír, Lucie SVĚŽENOVÁ., Jiří VEČEŘA. a Tadeáš HOLUB, *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)* [online]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. ISBN 978-80-7624-007-0. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

KINCL, Jaromír a Valentin URFUS. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990, 469 s. ISBN 80-7038-134-5.

KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. Praha: C.H. Beck, 1995, 386 s. Právnícké učebnice. ISBN 80-7179-031-1.

KINDL, Milan, Tomáš KINDL, Michaela KINDLOVÁ, Alexander Šíma, a kol. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou – Svazek V – Právní skutečnosti (§ 545–654)* [online]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. ISBN 978-80-906391-9-5. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

KORECKÁ, Věra. *Neoprávněný majetkový prospěch v občanském právu: Spisy Právnické fakulty University J.E. Purkyně v Brně*. 39. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1981, 137 s. ISBN 55-954-82.

LAVICKÝ, Petr. *Přehled judikatury ve věcech bezdůvodného obohacení*. 2.vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 812 s. ISBN 978-80-7357-857-2.

MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1.

NOVOTNÝ Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZÁHOŘOVÁ. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody* [online]. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 3352 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-747-7.

RABAN, Přemysl a kol. *Občanské právo hmotné: relativní majetková práva*. Brno: Václav Klemm, 2013, 476 s. ISBN 978-80-87713-10-5.

RABAN, Přemysl a kol. *Občanské právo hmotné: závazkové právo*. Brno: Václav Klemm, 2014, 528 s. ISBN 978-80-87713-11-2.

SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Civilní kodexy: 1811-1950-1964*. Praha: Doplněk, 1993, 594 s. č. 45. ISBN 80-210-1077-0.

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník: Komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Svazek VI, § 2521 až 3081. ISBN 978-80-7478-630-3. ISSN 2336517X. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11398/1/2>.

Tištěná a elektronická periodika

PASEKOVÁ, Eva. *Místopředseda Nejvyššího soudu: Závěry judikatury Soudního dvora EU v otázkách promlčení nelze mechanicky aplikovat na všechny případy*. In: *Ceska-justice.cz* [online]. Praha: Media Network, 22.2.2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/02/mistopredseda-nejvyssiho-soudu-zavery-judikatury-soudniho-dvora-eu-v-otazkach-promlцени-nelze-mechanicky-aplikovat-na-vsechny-pripady/>

POKORNÝ, Milan. *O bezdůvodném obohacení podle novelizovaných ustanovení občanského zákoníku*, Právní rozhledy. 1993, 1(6). ISSN 1210-6410.

TICHÝ, Luboš: *Bez důvodné obohacení, základní pojmy a návrh občanského zákoníku*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2011, (5). ISSN 1210-6348.

Právní předpisy a dokumenty

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů

Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Judikatura Ústavního soudu

Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2006, sp. zn. I. ÚS 3571/10

Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2011, sp. zn. III. ÚS 213/10

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2011, sp. zn. I. ÚS 3571/10

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 2617/11

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. III. ÚS 3822/15

Nález Ústavního soudu 10. 5. 2022, sp. zn. III. ÚS 2127/21

Judikatura Nejvyššího soudu

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1253/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1167/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 845/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1208/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1618/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2148/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 33 Odo 938/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 33 Odo 1025/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2003, sp. zn. 29 Odo 180/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 29 Odo 289/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 29 Odo 1158/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2004, sp. zn. 33 Odo 216/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 52/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1120/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 33 Odo 871/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2006, sp. zn. 33 Odo 52/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2007, sp. zn. 33 Odo 306/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2008, sp. zn. 28 Cdo 964/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2442/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2442/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2550/2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2225/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2008, sp. zn. 33 Odo 1608/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2634/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. 33 Odo 1615/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 504/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 4881/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. 28 Cdo 2716/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2009, sp. zn. 30 Cdo 3096/2007
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1338/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2009, sp. zn. 28 Cdo 3090/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3148/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2766/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2010, sp. zn. 28 Cdo 1019/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4930/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3332/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2562/2010
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4545/2010
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2284/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4755/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2011, sp.zn. 22 Cdo 129/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sp.zn. 28 Cdo 326/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp.zn. 25 Cdo 3902/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2012, sp.zn. 22 Cdo 4681/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2012, sp.zn. 23 Cdo 478/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2012, sp.zn. 28 Cdo 1957/2012
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2012, sp.zn. 31 Cdo 503/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2012, sp.zn. 28 Cdo 1036/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2012, sp.zn. 28 Cdo 3481/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2012, sp.zn. 29 Odo 805/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2013, sp.zn. 25 Cdo 2693/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2359/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2697/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 900/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 22 Cdo 484/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2013, sp. zn. 28 Cdo 3086/2012
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2419/2012
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2638/2012
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2083/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2197/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 2013, sp. zn. 28 Cdo 1942/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1007/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2014, sp. zn. 28 Cdo 3369/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2014, sp. zn. 28 Cdo 3053/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 33 Cdo 3503/2012
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2014, sp. zn. 28 Cdo 2750/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 31 Cdo 3309/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2924/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2014, sp. zn. 28 Cdo 17/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2014, sp. zn. 28 Cdo 1941/2014
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2014, sp. zn. 33 Cdo 764/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 23 Cdo 2987/2012
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 33 Cdo 466/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2371/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2015, sp. zn. 28 Cdo 4565/2014
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. 28 Cdo 2116/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 28 Cdo 3833/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5090/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5236/2014
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 7. 2015, sp. zn. 28 Cdo 4458/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 8. 2015, sp. zn. 28 Cdo 535/2015
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2015, sp. zn. 32 Cdo 2794/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 10. 2015 sp. zn. 31 Cdo 2307/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 33 Cdo 2014/2014
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1069/2015
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2016, sp. zn. 28 Cdo 3580/2015
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1448/2015
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4461/2015
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2022/2015
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 33 Cdo 784/2015
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1565/2016
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 7. 2016, sp. zn. 28 Cdo 5705/2015
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2016, sp. zn. 28 Cdo 895/2016
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2016, sp. zn. 26 Cdo 5610/2015
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. 32 Cdo 2437/2015
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2017, sp. zn. 28 Cdo 2880/2016
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. 28 Cdo 3890/2016
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2017, sp. zn. 28 Cdo 1836/2017
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2018, sp. zn. 33 Cdo 1744/2017
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1028/2018
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1060/2017
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 28 Cdo 2555/2018
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 28 Cdo 3090/2018
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 28 Cdo 3310/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2019, sp. zn. 28 Cdo 311/2019
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2019, sp. zn. 28 Cdo 208/2019
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2019, sp. zn. 28 Cdo 694/2019
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 28 Cdo 509/2019
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2019, sp. zn. 33 Cdo 5875/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019, sp. zn. 28 Cdo 2438/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2019, sp. zn. 28 Cdo 3165/2019
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2020, sp. zn. 26 Cdo 508/2019
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2020, sp. zn. 28 Cdo 3531/2019
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 3. 2020, sp. zn. 28 Cdo 283/2020
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2020, sp. zn. 28 Cdo 527/2020
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. 28 Cdo 1311/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2020, sp. zn. 32 Cdo 1396/2020
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2021, sp. zn. 28 Cdo 2527/2021
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2022, sp. zn. 23 Cdo 2696/2020
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2022, sp. zn. 23 Cdo 2391/2021

Seznam zkratk

ABGB	Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie)
BO	Bezdůvodné obohacení
exek. řád	Zákon číslo 120/2001 Sb., Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
NS	Nejvyšší soud České republiky
Obč.zák.	Zákon číslo 40/1964 Sb., Občanský zákoník
o.s.ř.	Zákon číslo 99/1963 Sb., občanský soudní řád
o.z.	Zákon číslo 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ 1950	Zákon číslo 141/1950 Sb., Občanský zákoník
ÚS	Ústavní soud České republiky